

גדולת מרן הגאון ראי"ה קוק זצוק"ל

יום שני, 9 בפברואר 2015

מרן הגאון רואה האורות ראי"ה קוק זצוק"ל (שיר
מוער)

עילוי בתורה ובמידות מילדות,
צאצא גם להתנגדות וגם לחסידות.

קדוש וטהור מרחם,
היטה לאחיו שכם.

חכם הכולל ואיש האשכולות,
מינקותו נועד לגדולות.

כליל המעלות והטוהר,
גאון בכל חלקי התורה כולל הזוהר.

יחיד הדור בגאונותו ובצדקתו ובמעשיו הגדולים,
חיבוריו, פרי קודש הילולים.

גדול בתורה וביראה ובחסידות מכל אשר חלקו עליו,
השיב ללא עיון בספר לכל שואליו.

אלופי ישורון ומערכות ישראל,
קיים היטב את דברי עקביא בן מהללאל.

פני מלאך אלוקים פניו,
צדיק וחסיד ועניו.

סיני ועוקר הרים כאחד,
בכל תכונה היה מיוחד.

האיר עיני ישראל בתורתו הקדושה,
חוץ מאשר על אימו ורעייתו ובתו לא הביט על אישה.

קדוש עליון וצדיק יסוד עולם,
סנגורם של ישראל הגדול מכולם.

לא ידע צורת מטבע,
בכל החכמות היה יודע.

אוצר כל מידה נכונה וכליל המדע והתבונה,
הנהיג את עמו במסירות ובאהבה ובאמונה.

פאר הדור ושר התורה,
חיפש את הטוב ולא את הרע.

פועל ישועות בגוף ונפש,
העביר על מידותיו כלפי מי שהטיל בו רפש.

ספרו "ראש מילין" שימש כסגולה,
היה צנוע ועדין למרות כל הגדולה.

ארז הלבנון ותפארת ארץ הצבי,
חכם עדיף מנביא.

הכהן הגדול מאחיו,
לא רק אחד את חייו לו חב.

היה גדול לא רק בדורו אלא בדורות,
הבין את התקופה וראה את האורות.

רבה של ירושלים ומרא דארעא דישראל וראש גולת אריאל,
חש בזמנו את פעמי הגואל.

גאון הדיבור וגאון השתיקה,
הבורא שתלו בתקופתנו כתרופה למכה.

אוהב ישראל וארץ ישראל בכל מאודו,
על פועלו חייב לו העם תודות.

גדול הדור ומנהיגו בכל מובן,
אם כלל ישראל היו שומעים לו היה המשיח כבר בא ובדרך
יותר טובה.

בג' באלול תרצ"ה ניצחו אראלים את המצוקים ונשבה ארון
האלוקים,
עד הגאולה השלמה ותחיית המתים שאליה אנו מצפים
ומחכים.

בגאונות ובצדקות ובמחשבה ובהנהגה היה כליל השלמות,
עם פטירתו באה על העם יתמות.

הגדול בענקים וגאון הגאונים,
השלים את משימתו עלי אדמות לאחר 70 שנים.

הערות

עילוי-מילדות: היה עליו גדול מילדותו, וכבר לאחר הבר-מצווה היה מתלמידיו הקרובים של מרן הג"ר ראובן הלוי לויין מדווינסק שהיה מגדולי הדור ואמר עליו שיש לו שכל התורה יותר מהרבה ת"ח זקנים. בגיל 5 פגש בו מישהו ושאלו היכן כן בית החרושת לסיד שהיה סמוך לגרייבה. הילד אברהם יצחק קוק הראה לאדם את הדרך לבית החרושת כשהו מלווהו עד למקום. כשחזר הביתה שאלוהו היכן היה כי מאוד דאגו לו, ואברהם יצחק השיב שרק הראה ליהודי את הדרך.

צאצא...: אביו היה ממשפחת מתנגדים אך סבו או אבי סבו של אביו היה הגאון ר' יצחק כ"ץ זצוק"ל שהיה חסיד ואימו התעלפה כששמעה על מעברו לחסידות. אמו הייתה בת ר' רפאל פלמן זצ"ל שהיה מחסידיו הקרובים של מרן הגאון ה"צמח צדק" מלובביץ' זצוק"ל, אך אביו היה מרן הג"ר אברהם פלמן זצוק"ל שהיה משומעי לקחו של הגר"א והשאיר אחריו חמישה כרכים של כתבי קבלה והיה רבה של סביז.

קדוש...: כבר בעריסתו אמו חבשה לו כיפה העשויה מבד של בגד ה"צמח צדק", וכל פעם שנפלה הכיפה היה מתעורר. כבר מגיל 9-10 לא הביט על בת ואישה חוץ מאמו ואף שלבוש הבנות והנשים בגרייבה היה צנוע.

היטה...: ראו בהערה הראשונה את עזרתו לאנשים מילדות. בכל חייו עשה רבות כדי לעזור לאחיו וניצל את קשריו לכך ואף סיכן את נפשו. כשהיה רבה של קהילת "מחזיקי הדת"/"עדת היראים" (חסיד בלז) בלונדון בימי מלחמת העולם הראשונה העניק אישורי רבנות ליהודים כדי להצילם מלהישלח לחזית, אף ליהודים שכלל לא היו ראויים לרבנות ואף לא הגיע כ"כ לבית-כנסת מה שהיה כרוך בסיכון רב ויכול להיחשב כתמיכה בהתחמקות משירות למען המדינה ואף נעצר ע"י שוטרים ומפקד תחנת המשטרה אמר לו שהוא יודע כי בתום ללבבו עשה זאת והזהיר אותו שלא להמשיך בכך. אך הוא המשיך לעשות זאת ולמקורביו שאמרו לו מדוע מסכן עצמו, הוא אמר שהסיכון שלו הוא ספק אך הסיכון של הנשלח לחזית הוא ודאי ואין ספק מוציא מידי ודאי; כשכיהן פאר כרבה של א"י בכלל ושל ירושלים בפרט ור"י "מרכז הרב" בשלטון המנדט הבריטי, החביא בביתו זמן מסוים בני משפחה מורחבת יהודית מאפגניסטן שהיה אמורים להישלח בחזרה למקום מוצאם כשאחד מבני המשפחה כבר היה בארץ כעולה מאושר אך בני משפחתו קיבלו רק אשרת תייר. חברי ה"הגנה" הצליחו להבריח את בני המשפחה מהאוטובוס והביאו אותם לביתו של הרב קוק. חיילים בריטיים חיפשו אותם בכל הסביבה ולא העלו בדעתם שהם נמצאים בבית הרב. לאחר שכבר לא הייתה כ"כ סכנה הועברו לפ"ת; כמה שבועות לפני פטירתו הגיעה אליו אישה בוכיה שאמרה לו שהקונסול האיטלקי מסרב לתת מיד ויזה לוינה לה ולבתה חולת הנפש הזקוקה להגיע שמה בדחיפות עקב מחלתה, ואומר שזה ייקח כמה ימים. הרב קם ממיטתו עם ייסוריו והצמיד לגופו בקבוק מים חמים להקל מכאביו וכך הגיע לקונסול האיטלקי שנבהל למראה הרב הראשי ועל המקום הנפיק את הויזה; כמו כן ניצל את מעמדו כראש הרבנים לא"י וקשריו כדי להעניק אשרות עלייה (סרטיפיקטים) לבני ישיבות ות"ח כדי להעלותם לארץ והשתדל בכל מאודו למלא כל בקשה.

החכם-האשכולות: "החכם הכולל" מופיע במכתבים לראי"ה של הג"ר אברהם שמואל פינקל זצוק"ל שכתב: 'להוד כבוד הרב הגאון הגדול המפורסם החכם הכולל בכל קדשי ישראל כש"ת מוהר"ר... של מרן הג"ר דב בריש איינהורן מאמסטוב זצ"ל הי"ד שכתב: 'לכבוד הרב הגאון הגדול פ"ה פה"ד החכם הכולל

חוקר אלקי דמטמרין גלין ליה... כקש"ת..."; "איש [ה]אשכולות" במופיע במכתב מרן הג"ר אברהם מרדכי אלתר (ה"אמרי אמת") מגור זצוק"ל לחסידיו בפולין שכתב באונייה בחזרתו מביקורו הראשון בא"י בתרפ"א, במכתבם לרב קוק של האדמו"רים מגור, אוסטרובצה ונובומינסק בתרפ"ו; במכתבו של מרן הג"ר יחזקאל אברמסקי שכותב בפנייה: **לכבוד ידיד ה' ועמו הגאון הגדול המפורסם איש האשכולות פאר הדור וכו' וכו' מוה"ר אברהם יצחק הכהן קוק שליט"א...**; במכתבו של הג"ר צבי אריה יעקב מייזלש מלאסק זצוק"ל שכתב בפתיחה: **גאון הגאונים, רב רבנים, שר התורה, כל רז לא אניס ליה, מופת הדור, איש אשכולות הצדיק וכו' כקש"ת מו"ה אברהם יצחק שליט"א קוק...** וכן הרש"ז אוירבך אמר בדבריו שהרב קוק היה **"גדול בכל איש האשכולות..."**

כליל המעלות והטוהר: ביטוי שהשתמש בו הג"ר ירוחם הלוי לייבוביץ' זצוק"ל, המשגיח ממיר, שבראש מכתב לרב קוק כתב: **לכבוד הרב הגאון המפורסם בכל קצוי תבל, סיני ועוקר הרים, צדיק וחסיד, כליל המעלות והטוהר, רשכבה"ג ומרא דארעא ד'ישראל, אדמו"ר הגאון א"י הכהן קוק שליט"א.**

גאון-הזוהר: ביום הראשון לרבנותו בזוימל (או זיימל) שבליטא הרצה על ה"רצפה" שלקח "אחד מן השרפים" שבספר ישעיהו (פרק ו') שעליו דרשו חז"ל: **"רצוף פה שאמר דליטוריא על בני", והאריך בדרשתו במשך שלוש שעות;** בתחילת רבנותו בזיימל חגגו בעיירה את סיום הש"ס במשך שבעה ימים ובכל יום אמר הרב אמר הדרן מיוחד במינו: **שאל כל אחד היכן פתוחה הגמרא לפניו ואת כל המקורות האלו שילב יחד; לפני שעלה לא"י להתמנות לרב של יפו והמושבות, ביקר גדולים שונים, וביניהן המקובל מרן הג"ר מרדכי וויצל רוזנבלט מאשמינה זצוק"ל. הרב קוק דיבר עם ר' מרדכי גם בנסתרות ור' מרדכי התפעל כ"כ מהשגותיו הרוחניות של הרב קוק ושאלו אם זכה לגילוי אליהו. הרב קוק השיב לו שישנו גם גילוי אליהו במחשבה; היה השיב מיד ללא צורך לעיין בספר בכל שאלה ששאלוהו בכל חדרי התורה; מרן הג"ר איסר זלמן מלצר זצוק"ל, אמר למשל שהיה פונה אליו לברר עניינים קשים וכל פעם היה נראה שעכשיו למד את העניין אף שעסק בעניינים אחרים. וכן אמר הג"ר מרדכי שמואל קרול זצ"ל, רבו של כפר חסידים, שהיה בא לפני הרב לדבר עימו בסוגיות שהכין, שהרב קוק היה בקי בכל השיטות כמו למדן עכשיו; בביקור השלישי של ה"אמרי אמת" מגור בארץ בתרפ"ז, התלווה אליו גיסו הג"ר צבי חנוך הכהן לוין זצ"ל, ראב"ד בנדין. בדרך באונייה הרב מבנדין של את גיסו הרבי שאלות שונות שהוקשו לו בלימודו. היו דברים שהרבי השיב עליהם, והיו דברים שעליהם אמר שהרב קוק ישיב עליהן. במפגש עם הרב קוק לאחר חילופי דברים בין הרב לרבי, התחיל הרב מבנדין שואל את הרב את השאלות, והרב השיב על כל היטב על כולו. הרב מבנדין הוסיף לשאול את הרב שאלות בענייני קודשים וקבלה, ולאחר שחזר לפולין, אמר שהעולם אינו יודע את הגדלות של הרב קוק ושבירושלים מכהן רב בעל השגות מופלאות ביותר; בדיון בענייני ריאה בבית הרב אמר הרב לשמשו להביא ספר בכריכה כחולה מאחד המדפים ובו מופיעה השאלה שדנים בה, ובספר הזה לא עיין הרב במשך כ-40 שנים; מרן הג"ר עובדיה הדאיה זצ"ל ואביו הג"ר שלום זצ"ל נפגשו עם הרב קוק פעמיים בפער של 20 שנים בתרס"ח ביפו ובתרפ"ח בירושלים, ובתחילת המפגש השני חזר הרב קוק על דברי ר' שלום במפגש הראשון; אמר עליו הג"ר שלמה זלמן זלזניק זצ"ל שאצל הרב קוק היה היקף גדול בכל מקצועות התורה יותר מכל גדולי התורה שהכיר בירושלים, והוא הגאון האמיתי יותר מכולם; מרן הג"ר שלמה זלמן אוירבך זצ"ל אמר שהיה היחיד בדורו שידע ללמוד אגדה וקבלה לעומקה של הלכה, וכן בדבריו על גדולתו המיוחדת של הרב קוק אמר: **"...גאון ששלט בכל מכמני התורה, בנגלה ובנסתר...";** הרב הוטנר אמר עליו **"כל רז לא אניס ליה"** בכל חדרי התורה; מרן הג"ר ש אלישוב זצוק"ל, גדול מקובלי דורו, אמר עליו שהוא כליל השלמות בגאונות (וכן בצדקות, במחשבה ובהנהגה) והוא בקי בכל שיטות הקבלה.**

וכן אמר הגרא"ז שהיה יכול להמציא 50 פלפולים ברגע, אך "תורת אמת הייתה בפיהו", ואעפ"כ בהזדמנויות שונות הראה כוחו בפלפול: כשביקרו למדן חריף פלפל עימו כיאות כדי לשמח את האורח ובמקרה אחד כזה כשביקרו למדן חריף

מפולין, אמר אותו למדן בצאתו מהרב שהרב הוא גדול הפלפלים של הדור; בסעודת פורים אחת ביפו דרש שעתיים רצופות בבקיאות וחריפות בהלכה ואגדה וקבלה מראשונים ואחרונים, בקשר שבין המילים "ואחות לוטן תמנע" לפורים, לאחר שהרב משה בצלאל טודרוסוביץ זצ"ל ביקש ממנו זאת (ובין דבריו אמר שתמנע רצתה להידבק ביעקב ובניו אך דחזה והלכה להיות פילגש לאליפז בן עשיו. כעונש על כך יצא ממנה עמלק שציער לישראל והמן ימ"ש היה מזרע עמלק ימ"ש, והחטא תוקן בימי מרדכי ואסתר ב"ורבים מעמי הארץ מתייהדים". אז הרחיב הרב על קירוב וריחוק, על אברהם אבינו שנאמר בו ובשרה "ואת הנפש אשר עשו בחרן", ומצד שני אמר רבי יוחנן שחטא אברהם אבינו בזה שוויתר על אנשי מלך סדום ששבה, והחזירים ולא גיירים); מרן הג"ר שלמה זמן אויירבך זצ"ל אמר שבפורים מסוים הלך עם אביו (מרן המקובל הג"ר חיים יהודה לייב אויירבך זצוק"ל שהיה ממייסדי ישיבת "שער השמים") לרב קוק וכל אחד מהרבנים שהיו שם הקשה קושיה מסוגיה בבבלי או בירושלמי והרב קוק אמר תירוץ אחד לכל הקושיות; בפורים של אחד מהשנים בירושלים כשהיו אצלו רבנים מרחבי הארץ להביא אליו משלוח מנות שחגגו פורים יום קודם, הרב קוק ביקש מכל אחד מהרבנים להקשות קושיה חמורה שעלתה לו בלימודו בגמרא או בהלכה, וכל אחד משלושים הרבנים הקשה את קושייתו. הרב קוק תירץ את כל הקושיות לפי עיקרון גאוני שחידש על המקום; בשבת שלאחר הבחירות הראשונות של הרבנים הראשיים לא"י ומועצת הרבנות הראשית באדר תרפ"א, דרשו הרבנים בביה"כ ע"ש רבן יוחנן בן זכאי, והרב קוק בתחילה דרש כשעה על יסוד המנהג שהחכם יושב ודורש והקהל עומד, אח"כ עבר לדבר על פרשת השבוע וקשר את הקמת הרבנות להקמת המשכן, ואח"כ דרש כשלושת רבעי שעה כשהוא משלב בין מאמרי ריב"ז והאמרות הקשורות להוראה ודין ומינוי דיינים ושופטים שבתלמוד ובפוסקים; לפני הלוויית הג"ר מאיר אדלר זצ"ל, מייסד ישיבת "חיי עולם", ספד לו הרב קוק בביה"כ "תפארת ישראל" ושאל את אחיין הנפטר, הג"ר יוסף-שמאל מוריה מסטרטין-ירושלים זצ"ל, באיזו משנה למד, והשיב שזו המשנה "זה בא בחביתו וזה בא בקורתו נשברה כדו של זה בקורתו של זה", והראי"ה הביא גם את הירושלמי והמפרשים וקשר את המשנה עם מותו הפתאומי בגיל 60 ושבהיותו בדיוק בן שישים שנה יצא מכלל כרת ועם ביה"כ ועם יום השנה של מרן הג"ר ישראל רוזין זצוק"ל.

יחיד-מעשיו: מדברי הרב מלצר על הרב קוק שבין השאר גם אמר עליו שהיה גדול מאוד בדבקות בה'.

חיבורי-הילולים: אמנם היו לא מעטים שהתנגדו לדעותיו כמו שבספר "אורות" ואף מהמתייחסים אליו בהערצה כמו האדמו"רים מגור ומלובביץ', אך גדולים רבים אף תמכו בדעותיו. אמנם בין התומכים בדעותיו כמו שב"אורות" נמנים גם ממתנגדי הציונות כמו למשל מרן הג"ר יצחק הוטנר זצ"ל שלמרות התנגדותו זו אף היה מתלמידיו ומקורביו וראה במשנתו של הרב קוק את "תורת ארץ ישראל", וכן מרן הג"ר שמשון אהרן פולן[נסקי ("הרב מטפליק") זצוק"ל שראה בדברי התורה של הרב קוק את "תורת כנסת ישראל".

הג"ר נחמן שלמה גרינשפאן זצ"ל (ר"י "עץ חיים" כשהיה באנגליה) שהיה בתחילה מתלמידי מרן הג"ר יעקב דוד וולובסקי (רידב"ז) זצוק"ל וממתנגדי דרכו של הראי"ה, הפך למעריץ גדול ביותר של הרב קוק ותומך נלהב בדרכו לאחר פגישתם בלונדון, והוא פרסם מאמר ביקורת שמשבח את הספר "אורות" בירחון "שערי ציון", גיליון שבט-אדר תרפ"א. בתוך מאמר זה כתב בין השאר: "...הספר הנשגב 'אורות' של הגאון הדגול מרובה מוהרא"י הכהן קוק שליט"א, אשר כל מאמריו וספריו מלאים כל טוב ממיטב הגיוני היהדות הנבואית, והממלאים את לב כל איש יהודי הנאמן למסורת אבות שירה ופיוט, תקווה נחמה, ואהבה רבה לסגולות העם וקדשיו, אם רק נקראים הם ברצינות ובעיון הראוי... קראתי ושניתי את ספר 'אורות' מתחילתו ועד סופו ומצאתיו לספר יקר הערך המכיל אוצר גדול של רעיונות עמוקים קדושים ונשגבים לכל ענפי המחשבה הישראלית..."; עוד מתומכי משנתו של הרב: הג"ר בן ציון כ"ץ מבורשוב זצ"ל שהשווה את הרב קוק לרמ"ע מפאנו זצוק"ל זיע"א; האדמו"רים מבית רוזין: מרן הג"ר ישראל פרידמן

מצ'ורטקוב זצוק"ל שקנה את הספר במאה כתרים מהרצ"ה בווינה, מרן הג"ר ישראל פרידמן מהוסיאטין זצוק"ל; הג"ר שלמה חיים פרידמן מסדיגורה, והג"ר משה פרידמן מבויאן-קראקא זצ"ל הי"ד (ר"י מהוסיאטין ורש"ח מסדיגורה היו ציונים), מרן הג"ר משה יחיאל הלוי אפשטיין מאז'רוב-חנצ'ין זצ"ל שאמר על "אורות": "מה נטפלו לספר... הלא יש שם דברים נפלאים!"; הגרא"ז מלצר שבמכתב עידוד להוצאת ספרי הרב קוק בעשור לפטירתו שניתנה כהסכמה להוצאת אחד מהספרים כתב: "...וראו להתחזק ולעשות רצון צדיק, לגמור להוציא לאור את כל ספריו הגדולים..."; הג"ר יוסף אליהו הנקין זצ"ל, תלמיד מובהק לרב מלצר, גם הוא תמך בדרכו של הרב קוק ואמר לאברך שלמד עימו בשנתו האחרונה לחיי הרב הנקין שהרב קוק שהיה קדוש ופלאי שבד"כ הסכים עם דעתו של הרב קוק והוא צדק בעניין הציונות (אמנם הרב הנקין התנגד למדינה כי סבר שדעת הרב קוק נגד מדינה שהוקמה בדרך מלחמה אך זה גם נגד רבו המובהק וגם נגד תלמידי הרב קוק שתמכו במדינה); מרן הג"ר יחזקאל ליבשיץ זצוק"ל, מחבר "המדרש והמעשה" עה"ת ומגדולי רבני פולין, כתב למרן הרצ"ה: "זה לא כבר קבלתי לשמחת לבבי את הקונטרס "אורות" של כ' אביו הכהן הגדול שליט"א והוא כלו מחמדים ואשר לא פללתי ראיתי בו: את הערך הגדול שמעריך כ' אביו את התקופה הנכחית כתקופת תחי' אמיתית..."; מרן הג"ר דוד שפרבר זצ"ל, מגדולי הפוסקים (חיבר שו"ת "אפרקסתא דעניא") ומראשי אגו"י ברומניה ולאחר עלותו ירושלימה מחברי מועגה"ת שלה, כתב לרב קוק: "... ויואל לשלוח לי את חיבורי הטהרה ודברות קדשו... כאשר טעמתי מיערות דבשו ונופת קדשו ותאורנה עיני, כי נפתחו ארובות חכמתו ואראה אור האמת כי יהל, וכהקיר בור מימיה הקרו שביבי נוגה עומק תבונתו המאירים מחשכי תבל, והמה מרפא לנפש מתהפוכות הדורות ובלהות הזמן..."; מרן הג"ר יהושע בוימל זצ"ל (הוסמך לרבנות בגיל 13), מחבר "עמק הלכה", כותב למרן הרב זצ"ל: "...את ספריו היקרים אורות התשובה וחבש פאר קבלתי וברכתי עליהם ברכת הנהנין.. ויהי רעוא שיאריך ימים על ממלכתו ויוציא לאור את שאר מעשי אצבעותיו.. הנני לוטה פה דאלאר אמעריקאי אחד ואבקש לפניו מאוד שישלח לי את שאר ספריו, ויתר אין ביכולתינו, ומאוד חשקה נפשי לראות בתפארת שאר ספריו"; מרן הג"ר משה פיינשטיין זצ"ל, מחבר שו"ת "אגרות משה" ור"י "תפארת ירושלים בני-יורק, היה חסיד של הרב קוק ואמר שלא מבין מה רצו מתנגדיו כי מצא בספריו דברים גדולים, כפי שסיפר תלמידו המובהק, הרב ניסן אלפרט שליט"א; הג"ר גדליה אייזמן זצ"ל, המשגיח בישיבת "קול תורה" במשך שנים רבות, היה מעריך גדול של הרב קוק ובנו ושל משנתו של הרב קוק, והוא שלח לרצ"ה מכתב בתרצ"ה בלומדו בישיבת "כנסת בית יצחק" בקמניץ שבו מודה לרצ"ה על שליחת ספרים של אביו ומתייחס למשנת הראי"ה באופן כללי ודן בדברים מסוימים, ובו כותב בין השאר: '...כמה יש לי הדל להכיר טובה בכל ישות נפשי אל הוד רום מעלת הדר"ג שליט"א, בעד פתיחת לי פתחו של אולם לחדור, כפי רוח בינתי החלושה, לתוך עמקי תורת כ"ק אביו מרן זצ"ל, ע"י ספריו הקדושים... אבל מה שעשה עלי רושם כביר, ושהיה לי כמדומה תועלת רב בע"ה, מתוך עיון שטחי בספריו הק', הוא ההכרה שלו, כה ברורה, בפנימיות ובפנימי פנימיות, בכל העניינים שנגע, במידה כה חזקה שהוא כראיה ממש, עד למדריגה שנעלם מאיתו זצ"ל לגמרי החיצוניות והקליפה, באפיסותה ובשלילתה, לעומת עשירות וזוהר התוך והפנים... ואז הורד אלינו נשמת כ"ק אביו מרן זצ"ל, לפקוח עיניים עוורות ולאמור לאסירי החיצון צאו... יתן ד' שיחדרו מי הדעת של תורת כ"ק אביו זצ"ל, לשמחת לב כל ההוגים בה, בכל רחבי תבל, לטוב לה בשני העולמים, אמנ'; הגרש"ז אוירבך שהיה ראש הישיבה של "קול תורה" שנים רבות, אמר לבעל אחייניתו, הג"ר יחיאל מיכל שטרן שליט"א, שהוא תומך בהשקפתו של הרב קוק. כמובן שכל הגדולים הציוניים תמכו במשנתו (עליהם בהמשך לגבי מה שהרב קוק ראה את האורות).

גדול-חלקו עליו: מדברי הרב הוטנר על הרב קוק.

אלופי-ישראל: מדברי מרן הג"ר שלמה אליעזר אלפנדארי (ה"סבא קדישא") זצוק"ל, במכתבו לגרי"מ חרל"פ, בעניין מחלוקת בישיבה מסוימת ובהתייחס

לאחד שפגע בכבודו של הרב קוק כתב: "הגיע לאזני מפי עדים נאמנים ש... פער פיו מבלי חוק ושחץ עם הרב, והתבטא בבטולים כלפי הרב קוק וגדף מערכות ישראל אלופי ישרון, תאלמנה שפתי שקר הדוברות על צדיק עתק!... אבקשו להשתדל אצל הרב קוק שיאחז באמצעים לכלות קוצים מכרם ה' ויקטע רגליהון ויחסום בעדם ההשפעה..."

קיים-מהללאל: "הסתכל בשלושה דברים ואין אתה בא לידי עבירה: דע מאין באת, ולאן אתה הולך, ולפני מי אתה עתיד ליתן דין וחשבון", אמרתו המפורסמת של עקביא בן מהללאל.

פני-פניו: מרן המקובל הג"ר בנציון משה יאיר וינשטוק זצ"ל, אף שתמך בדרכו של מרן הג"ר יוסף חיים זוננפלד זצוק"ל, השתתף בסעודה השלישית שערך הרב קוק ואמר שפניו כפני מלאך ה' צבאות. כך אמר עליו גם מרן המקובל הג"ר יעקב יוסף מונסה זצוק"ל, מגדולי יהדות המזרח, שבשבת הגדול תרפ"ו רצה לשמוע את דרשת הרב קוק ולהסתכל עליו כי שמע על המחלוקת נגדו, וכשהגיע הרב קוק כדי לדרוש וראה את פניו של הרב קוק, אמר לפני שאפשר ללכת הביתה כי ראה את מה שצריך לראות ופניו של הרב קוק כפני מלאך אלוקים ומתנגדיו אינם צודקים כלל.

צדיק-ועניו: צדיקותו התבטאה בין השאר בהקפדתו לא לפגוע באחרים ובעזרה שהגיש לכל מי שהוא יכול היה לעזור לו ובצערן על צרות של אחרים, וכן היה חסיד שהחמיר על עצמו, אך היקל ככל האפשר על האחרים. היה ידוע גם בענוותו הגדולה שהתבטאה בין השאר בהעברתו על המידות וסיוע גם לשונאיו (ראה להלן) ולכן גם צדיקותו הייתה עצומה (וראה גם ב"היטה לאחיו שכם" לעיל).

דוגמאות לצדיקותו: הוריד כל פעם מודעת שעות קבלה שתלו מקורביו על דלת חדרו בירושלים בגלל שרבו הפונים. אמר שרב אינו אדון לעצמו אלא עבד לרבים ועבד חייב לעמוד לרשות בעליו בכל עת שזקוק לו; כששמע הרב קוק על פרעות תרפ"ט התעלף ונפל לאחור. על כך אמר מרן הג"ר יחזקאל סרנא זצ"ל שהרב קוק התעלף על מות יהודים שלא הכיר והוא, שבחורי ישיבת חברון שנרצחו היו תלמידיו, בכה מאוד אך לא התעלף; קרה שמשפחת הרב הייתה צריכה ללוות מאחרים כדי לאכול בגלל שהרב נתן את משכורתו לעניים. לפעמים הרב נתן את לעני רעב את האוכל לשבת שהכינה הרבנית; ביפו היה מקרה שחזר ממקום מסוים ברגל כי נתן כספו לעני רעב ואמר שמוטב שילך ברגל וישביע עני רעב; נתן לאישה ענייה מאוד שעון זהב מיוחד ויוקרתי מאוד שקיבל כמשכון שתמורתו תקבל כסף בגמ"ח כי לא היה לו אז כסף. מנהל הגמ"ח אמר לאישה שהוא ידאג שיאושר לה לקבל כסף אך את השעון חייבים להחזיר לרב; צעיר חולה שקיבל קצבה שבועית מהרב, פעם כשבא לא היה לרב או לשמשו כסף אך הצעיר המשיך לעמוד שם ולדרוש את שלו עד שבני המשפחה איימו עליו ש יפסיקו את התמיכה בו. הרב קוק החל לרוץ אחריו אך שמשו שראה זאת השיג את הצעיר והרב פייסו מאוד ואמר לו בחיבה שיתאזר בסבלנות ובינתיים הגיע הכסף; באמצע קיץ תרצ"א באחד הלילות לאחר שכתב מכתב לקונגרס הציוני השבעה-עשר על חילולי שבת שנעשו ע"י מוסדות וארגונים שונים, נכנס לרב שוטר עם אדם מחו"ל לא שפוי שהגיע לירושלים כדי לראותה והגיע גם לביה"כ חורבת ר' יהודה החסיד שהיה נעול וניסה לשבור את הדלת. הודיעו למשטרה ושוטר עצרו כדי להביאו לכלא. האדם בכה שביאווהו לרב קוק כי הרב מכירו. הרב לא כעס כלל על השקר ודאג שישוחרר.

דוגמאות לחסידותו: היה מטריף עופות שנשאל עליהם מחשש לבעיית כשרות אך שילם את מחירם; כמו כן סירב לקבל כסף על שחיטת הבשר שבהשגחתו כי אז מחיר הבשר הכשר יהיה גבוה יותר; בסוכתו הגבוהה שגגה המשך לשל ביהמ"ד, הנגר היה מסדר את קני הסכך ולא את מוטות העץ שעליהם נשען הסכך, ואמר הרב שיודע את חומרת סידור המוטות, אך כשהנגר על הסולם לבו מפרפר ומפני שההלכה היא שבמעשה בקני הסכך נחשב שביצע מעשה גם במוטות, אינו רשאי להחמיר בספק סכנה על חשבון אחרים; כשאביו הגיע לתפילה הרב רץ לקראתו כבר כשראהו על סף ביהמ"ד, מקבלו בשמחה גדולה

ומלווהו למקומו וכך מדי יום כמו שזו הפעם הראשונה; לא החסיר יום אחד מלימוד משניות במניין וגם לא ביוה"כ, שבת ומוצ"ש ויו"ט בשנת אבלותו על אביו ועל אימו; אף כשישבו על יד שולחנו רבנים ונכבדים, כשאביו עבר שם עמד לכבוד אביו עד שאביו ישב או יצא מהבית; כשהתעכב מלאכול את ארוחתו בגלל שקידתו בלימוד ובכתיבה, נכנסה אליו אימו והרב מיהר לעשות דבריה; כשראה שמשו שהרב לא שותה את כוס התה או החלב שהוגשה לו לאחר תפילת שחרית בגלל שקידתו בלימוד וכתיבתו והיא הוחלפה כמה פעמים כי התקררה, "איים" עליו שמשו ואמר: "אני הולך לקרוא את אימא!" אז מיהר הרב לציית ולשתות; מליל ט"ו באב לפני פטירתו, על אף ייסוריו הוסיף בלימוד גמרא בלילה בגלל התארכות הלילות, כפסק הרמ"א; התנגד שפקידי בית דינו ישמשו כעדים במקרה שלא הגיעו העדים המתוכננים בגלל שקורה שעובדי ציבור משתמשים לשימוש פרטי בדברים שהם רכוש מקום עבודתם ויש בזה חשש לגזל שפוסל לעדות; סרב לענות בשאלה הלכתית לפקיד עיריית ירושלים שבא אליו בזמן עבודתו ללא רשות האחראים כי על זמן זה משלמים לו ויש בזה חשש גזל שפוסל לעדות ואין יסייע בידי עוברי עברה; במקרה של סידור גט בירושלים בצהריים ראה הראי"ה שאחד העדים כתב מכתב פרטי על נייר של בנק אנגלו-פלשתינה וחשש שהנייר שווה פרוטה וזה גזל הפוסל לעדות אך לא רצה לביישו. לכן האריך במנחה בתפילתו עד השקיעה כשסימן לחזן לא לחכות לו, ואז א"א להמשיך בסידור הגט אלא למחרת, ואז הזמין עדים אחרים; בסידור גט ביפו שהיה בשעות אחה"צ המאוחרות ראה הרב קוק שאחד העדים הוא פקיד בכיר שכתב מכתב פרטי בנייר רשמי של מקום עבודתו, וכדי לא לבייש את העד אמר שיתפללו מנחה כי יש מניין ולאחריה אמר שמפני שכבר שקיעה א"א לסדר את הגט אלא למחרת ובלילה התברר ששם המגורשת הוא אחר מהכתוב בגט; במקרה אחר ביפו באו איש ואישה שהציגו עצמם כזוג מתגרש ולאחר שהדיינים ראו שא"א לעשות שלום בית החלו בסידור הגט, אך בגלל שראה שעד אחד היה פקיד שיתכן שיעשה דבר כזה, אמר לחכות מספר ימים והתברר שהאיש אינו הבעל לאחר שהגיע הבעל האמתי, והאיש הראשון והאישה והעדים שיקרו; לפני אחת מתפילות המנחה לא יכול היה להתפלל כי לא היה לו כסף לשלם לכורך שהחזיר ספר שתוקנה כריכתו. לאחר שחתנו, הג"ר שלום-נתן רענן-קוק זצ"ל, נתן כסף לשלם יכול היה הרב להתחיל בתפילה; בחילול שבת של בית קפה ברחוב המלך ג'ורג' בחורף תרצ"ג לא הגיב לעשרות קנאים שצבאו על ביתו ודרשו שיבוא אתם למחות על חילול השבת, זאת כי אם היה בא אתם והיה בעליו מסרב, זה היה חילול שבת בפרהסיה כדין "בפני עשרה", וכל זאת אף שהקנאים הפיצו בוודאי ש"רבם של הציונים" סירב למחות על חילול שבת; כשהיה אצלו ת"ח זקן כבד שמיעה, חיכה לו בחוץ פקיד בריטי בכיר. הת"ח הזקן לא שמע את תשובות הרב קוק ושאל שוב והרב חזר על תשובותיו בקול רם יותר ולאט עד שהת"ח הזקן הבין ובגלל זה התאחזה הפגישה עם הפקיד הבריטי שהתרעם ע"כ. פעמיים שמשו לחש לו ע"כ והרב הגיב לו: "כבוד התורה! כבוד התורה!"

דוגמאות לענוותו: כשחזר בתרפ"ה מביקורו בארה"ב כראש המשלחת להתרמה עבור מוסדות התורה בירושלים וליטא, במקום שער הכבוד שהוקם ברחוב הראשי המוביל לבית הרב ונהרס בהוראת מושל המחוז ימ"ש בתואנה של הפרעה לתחבורה, נאלצו להקים שער כבוד בסמטה צדדית. מושל המחוז התנצל, אך הרב קוק אמר שהוא דווקא צריך להודות לו כי והוא המושל הקל מעליו בהרבה את ייסורי הכבוד לעומת מה שהיה בארה"ב; רבה של אושבסק, עיירה קטנה ברוסיה, חיכה להיכנס אל הראי"ה והרב התנצל בפניו שאינו יכול להיכנס כי יש כבר אנשים בחדרו, והרב הראשי לירושלים וא"י לא היה שקט בגלל שרב מעיירה קטנה צריך לחכות; הרב קוק התנגד להחלטת "מועצת המלך" האנגליה שכדי להבדיל בין הרב הראשי האשכנזי לא"י לספרדי, הרב קוק ייקרא 'ראש הרבנים לא"י' והרב מאיר ייקרא 'הרב הראשי לא"י', כי זה נקרא מתכבד בקלון חברו ואינו רוצה לקבל תואר חשוב יותר מעמיתו (למעשה אין שני התארים זהים, כי תוארו של הרב הראשי הספרדי הוא "הראשון לציון והרב הראשי הספרדי...") ולכן לא ברור מדוע סברו ב"מועצת המלך" שלשניהם תואר

זהה); במכתבו של הג"ר אהרן הכהן ("עבודת הקרבנות") זצ"ל, חתנו של מרן הג"ר ישראל מאיר הכהן קגן (ה"חפץ חיים") זצוק"ל, שבו תוקף את מעשי הקנאים ודבריהם נגד הרב קוק כתב בין דבריו על הרב קוק: '...האי גאון וצדיק חסיד ועניו נשיא ארעא קדישא מרן ר' אברהם יצחק הכהן קוק שליט"א...' וכן כותב שחמיו מוקיר ומחבב מאוד את הרב קוק ודחה בבוז את מכתבי השטנה נגדו שהגיעו אליו; בהספדו של הג"ר אריה לוי זצ"ל ("הצדיק הירושמי") על רבו הרב קוק, אמר בין הדברים כך: "צדקתו וחסידותו ופרישותו, לו דומיה תהילה. לא הכיר בצורתא דזוזי כלל. היה מסור בכל רמ"ח אבריו לאהבת המקום, לאהבת ישראל ולארץ ישראל, לקרב את ישראל לאביהם שבשמים... ענוותן מאוד, מהנעלבים והסולחים אף לאלו שהעציבו את רוחו הטהורה... היה מתפלל בכל יום עליהם שלא ייענשו חלילה בסיבתו וסולח להם".

סיני-כאחד: ראו לעיל על "גאון בכל חלק התורה...". כאן אוסיף את דברי הג"ר אליעזר סילבר זצ"ל (נשיא אגדות הרבנים של ארה"ב וקנדה ורבה של קהילת סינסנטי) על הראי"ה: 'עוד מנעוריו בליטא (למעשה לטביה - י"ק) היה הראי"ה קוק ז"ל מפורסם כגאון וצדיק נפלא... חיבוריו עמוקים ומלאים בבקיאות בכל הש"ס. סברותיו ישירות ועמוקות בכל המקצועות...'

בכל-מיוחד: בין דבריו של הרב אירבך על הרב קוק אמר: "הרב היה גדול בכל, איש האשכולות. מאיזה צד שהיית מתבונן בו, היית רואה את גדולתו, את יחידותו..."

האיר-הקדושה: במכתב מרן הג"ר ברוך דוב לייבוויץ (ה"ברכת שמואל" ור"י "כנסת בית יצחק") זצוק"ל לרב קוק במחלתו האחרונה כתב לו בין השאר: 'העליון ית"ש יאריך ימיו ושנותיו על ממלכתו להאיר עין ישראל בתורתו הקדושה...'

בדומה כתב מרן הג"ר חזקיהו יוסף מישקובסקי זצ"ל במכתב לרב קוק: "...יפוצו מעינותיו הטהורות היוצאות מקודהק"ד... ויאציל מאורו המבהיק והבהיר... יגדל שמו ותרבה השפעתו על כל שדרות עמנו..."

חוץ-אישה: מרן הג"ר יעקב משה חרל"פ זצ"ל אמר שמגיל 9-10 לא הביט על אישה (חוץ מהקרובות ביותר; כשלמד בוולוז'ין נזהר מלהביט בפני בעלת הבית כשנתנה לו מזונו. מפני שהיה יפה תואר ובעה"ב רצתה לדבר עימו, העלתה לו את המחיר ולא לחבריו, אך הוא סירב להתווכח אף לאחר כמה העלאות ובתשובה לחבריו אמר ש"אל תרבה שיחה עם האישה" חשוב לא פחות מהכסף (בגרסה אחרת העלתה לכולם בחצי רובל. הוא שילם מיד, וכשהשאר סירבו אמרה שהעילוי שילם מיד. הם התלוננו אליו שגורם להם הפסד והשיב כתשובה הנ"ל); היה משיב בעצימת עיניים לשאלות הנשים שבאו אליו; מרן הג"ר יצחק אריאלי זצ"ל, מגדולי תלמידיו והמשגיח ב"מרכז הרב", למד בחברותא עימו כמה שעות ביום במשך יותר משלוש שנים, והעיד שבשנים האלו לא ראה צורת אישה ואף שהסתובבו הרבה נשים בבית; בהופעה מלכותית שאלה הוזמנו הראי"ה שאליו התלווה הגבאי ר' לייביש זצ"ל, והרב זוננפלד שאליו התלווה הגבאי ר' מנחם מנדל בריכטה זצ"ל, הוזמנה זמרת כשהרבנים לא ידעו על כך מראש. מפני כבוד המלכות הרב זוננפלד תחב את אצבעותיו ואוזניו והרכין ראשו כלפי מטה, אך הרב קוק מיד ברח משם כל עוד נפשו בו.

קדוש-עולם: קדושתו התבטאה בין השאר בשמירת העיניים (ראו ההערה הקודמת), בהיותו דמות שלא ידע צורת מטבע (ראו בהמשך), בהיותו פועל ישועות (ראו להלן) ובמופתים שעשה הקב"ה בזכות קדושתו. צדיקותו התבטאה במידותיו המופלאות ובהקפדתו במצוות בין אדם לחברו שהייתה חלק מדקדוקו בכל המצוות, ועליה ראה לעיל על "צדיק וחסיד ועניו".

כשהירדנים שלטו בהר הזיתים חוללו מרבית מצבות הקברים בבית הקברות היהודי שבהר. כל המצבות בסביבת קבר הרב קוק נותצו, אך את מצבתו לא הצליחו לנתץ. הם ניסו כמה פעמים, אך כל פעם קרתה להם תקלה; אחד מראשי אגו"י בירושלים שלח מכתבי שטנה נגדו לחו"ל. הרב קוק אמר שהארץ תקיאו והוא ימות באדמה טמאה. לאחר שנים בשובו משליחות בעבור אגו"י בחו"ל הורעה בריאותו באונייה שהוחזרה בגלל זה לאיטליה. הנ"ל התפגר בבית

חולים של מנזר תחת צלב תלוי בקיר. כשהוחזרה גופתו לארץ בקושי הצילוהו מרב החובל שרצה להשליחה לים מפחד הידבקות במחלה. גופתו הייתה מאובקת באבקה לשימור הגוף מריקבון; בחור ישיבה שנסע באוטובוס עם בחורי ישיבה לנופש בצפון, דיבר אישית נגד הרב קוק ולא עזרו ניסיונם של שאר הבחורים להשתיקו. בדרך עצרו להתרענן בכינרת בגלל החום והנסיעה המעייפת בתנאים של אז. אותו בחור שדיבר נגד הרב קוק, מיד בכניסתו למים נסחף עם הגלים וטבע למוות; אחת מבנות משפחת רקובר שהלכו ברחוב שטראוס נבהלה מכלב גדול וברחה לכיוון הכביש ונפלה. בדיוק באותו זמן עברה מונית עם הרב קוק בתוכה בדרכו לשיעור, והמונית עברה מעליה אך לא פגעה בה כלל; בסידור גט שהגיע מניו-יורק בעבור אישה מפ"ת כשהיה רב ביפו, הפסיק את קריאת הגט ואמר שרק למחרת יסדרו, והתברר ששם המתגרשת שניתן שגוי והיה צריך לשלוח גט חדש מניו יורק עם השם המדויק והנכון; בתרפ"ז היו שתי רעידות אדמה בהפרש כמה ימים. בראשונה שהיית חזקה מאוד ונהרגו כ-150 נפשות, הרב למד בחדרו באותו זמן ולאחריה הביט דרך החלון ושב ללימודו מיד. השנייה הייתה כשהיו בתפילת עמידה ב"מרכז הרב" והרב המשיך בתפילתו בלי להפסיק כלל; אדם בא לפני הרב טען ושאלו האם הוא יכול להגר לאמריקה כדי לנסות להתפרנס יותר בכבוד כש-25 שנים הוא עסק בניכוש עשבים בשטחים לפרדסים, בנטיעות, בסיקול אבנים ובחפירות לבניין בתים ומשתכר מזה בקושי למחיית ביתו? לאחר מספר דקות שבו הרהר הרב, הורה לאותו אדם לשבת על כסאו ומיד כשהתיישב על כסא הרב צנח ראשו על השולחן ונרדם וחלם חלום שבו הוא נפטר ונשמתו עומדת בפניו ב"ד של מעלה והוא רואה מלאכים מעמיסים את עוונותיו על כף אחת של מאזניים עד שהגיעה הכף כמעט לארץ ועל הכף השנייה מעמיסים רגבי עפר, אבנים, סלעים וחול שפינה בעבודתו באדמת הארץ, וכף הזכויות חסרה מעט כדי להכריע את כף העוונות. לאחר שהאיש סיפר את חלומו לרב, ענה לו הרב שבחלום קיבל את התשובה לשאלתו; באחר מביקורי הרבי מגור בארץ שלח את בנו, ר' שמחה בונים, לרב קוק, אך הרב קוק התפלל. ר' שמחה בונים הביט לחדר הרב שדלתה לא הייתה סגורה לגמרי וראה את הרב עם טלית ותפילין בפישוט ידיים ורגליים על הארץ, ואביו אמר: "הרב קוק - כל חייו הוא בבחינת פישוט ידיים ורגליים בבית המקדש"; כן אמר הרבי מגור לרצ"ה שאביו הוא "כולו קדושה"; הג"ר שלמה זלמן זלזניק זצ"ל, ר"י "עץ חיים", היה צריך בערב שבת אחד אחרי הצהריים את הרב קוק לסידור עניין מסוים לישיבתו. הרב זלזניק היטה אזנו לחור מנעול חדר הרב כדי לדעת אם הרב קוק באמצע לימודו ואין להפריעו. הוא שמע את הרב לומד פרק בתנ"ך בהטעמה מרובה ובהתרגשות וחוזר על כל פסוק כמה פעמים כשההטעמה וההתרגשות עולים. הרב זלזניק אמר שמעולם לא שמע לימוד תנ"ך כזה וש"כאן הוא נתגלה לפני כאחד קדמון, שלא מהעולם שלנו... מי שמסוגל ללמוד כך פרק תנ"ך, לא רק שאסור לדבר בו סרה, אלא שאסור גם להרהר אחריו. לא לנו למדוד דרכיו בקנה מידה רגיל, כי גבוה ונשגב הוא מכולנו"; הרב אוירבך סיפר שהיה אף מקרה של קנאי שרצה לצעוק על הרב קוק, אך לפני שנכנס אל הרב קוק, שמע אותו לומד פרק בתנ"ך, ונדהם מאיך שהרב קוק לומד והבין שאין להתווכח עימו; הרב מלצר אמר בין הספדיו על הרב קוק שבשנתיים האחרונות לחייו הם היו הרבה ביחד יותר מלפני כן וש"אז ניתנה לי הזדמנות לראות איך נראה פרצופו של אדם שאין לו רגע בלי קדושה"; הג"ר יוסף אלהו הנקין זצ"ל אמר עליו שהיה "קדוש ופלאי וגדול שבגדולים"; הג"ר ישעיה חשין זצ"ל שהיה בהשקפה חרדית אמר על הרב קוק לאחר שראהו שהשכינה שורה עליו; מרן הג"ר מנחם הנחין ה[נ]י[ן]לפרין זצוק"ל בפנייה במכתב לרב קוק כותב בין השאר "צדיק יסוד עולם" ו"כבוד קדושתו מי יספר"; כמו כן הרב אוירבך אמר בין דבריו על הרב קוק שהוא היה קדוש עליון.

סגור-מכולם: הסתכל על החיוב שבמסירות נפשם של החלוצים על ההתיישבות בארץ ועל השפה ושיבח אותם על כך, והיה עימם ביחסים טובים. עם זאת לא נמנע מלומר להם מילים קשות בהזדמנויות שונות על חילולי השבת ואכילת נבלות וטרפות ועל התנגדותם האנטי דתית ודבריהם נגד התורה וגם

פעל נגד דברים כמו חילול שבת, ובין השאר כתב במכתב שנשלח לעורך עתון ה"איזראליט" והוא אגרת קמ"ד מ'אגרות הראי"ה, שאהבת הארץ והשפה המנותקות מהתורה יהפכו לשנאת ישראל וא"י וזאת רואים אצל צאצאי רבים מהחלוצים החילוניים שמתנכרים לעמם ומולדתם ותומכים בשונאינו הרוצים להשמידנו וכולל אותם.

מדברי הרב קוק בעניין זה: "אהבת ישראל והעבודה של הסנגוריה, על הכלל ועל הפרטים, אינה רק עבודה הרגשית לבדה, כי אם מקצוע גדול בתורה וחוכמה עמוקה ורחבה." ("אורות", "אורות ישראל", פרק ד' - "אהבת ישראל", סעיף א'); "האהבה הגדולה שאנו אוהבים את אומתנו לא תסמא את עינינו מלבקר את כל מומיה, אבל הננו מוצאים את עצמיותה, גם אחרי הביקורת היותר חופשית, נקיה מכל מום. כולך יפה רעיתי ומום אין בך." ('עולת ראי"ה', חלק ב', עמ' ו'-ז; 'אורות' שם, סעיף ג').

הרב קוק הלך בדרכי רבי זירא שקירב ולימד זכות על בריונים שהיו שכניו שעשו מעשים רעים, כשחכמים הקפידו עליו כי דעתם הייתה שכשא"א מצד אחד לקרב ומצד שני להילחם בעוז נגד המעשים, יש רק לרחק כדי לרחק אחרים ממעשיהם ובתקווה שהרשעים יבינו בעתיד את חומרת מעשיהם, אך רבי זירא סבר אחרת, ואחרי פטירתו ראו שצדק כי הם אמרו לעצמם שאין מי שיקרם וחזרו בתשובה בסופו של דבר, אף שעד פטירתו עשו את מעשיהם בחסות קירובו (סנהדרין ל"ז, ע"א).

רבי זירא האמין כי גם בחוטא גדול, חיוב גדול טמון בנשמתו. אם נחזקו, סופו שהוא יתגבר על כל הרשע. רבי זירא ידע לעמוד על הנקודה החיובית שקיימת גם בנפשו של הרשע, למרות כיסוייה הרבים, ולהעלותה אל ההכרה והתודעה, עד שהיה בכוחה לשנות את מהלך חייו. קירוב הרחוקים של רבי זירא נבע מהכרתו באורה האלוקית המאירה בכל אחד מישראל, גם כשמעשיו מסתירים אותה. אותה נקודה שאפילו כאשר האדם עצמו מתכחש לה היא נשארת בטהרתה. רבי זירא ידע כי סוף הטוב לנצח, אם לא נתעלם מקיומו, אם לא נדחה אותו יחד עם השלילה. הוא לא העלים את עינו מהרע ומהרשע, אך ידע שהעיקר הוא הטוב, אפילו אם הוא מועט לפי שעה.

בדיון בביהמ"ד (סנהדרין שם) לימד ריש לקיש כי "אפילו ריקנין שבך מלאים מצוות כרימון". רבי זירא דרש יותר מזה: "רבי זירא אמר: 'מהכא: 'וירח את ריח בגדיו', אל תיקרי בגדיו אלא בוגדיו." - לא רק בריקים אלא אף בבוגדים בעמם ובאלוקיהם קיים ריח טוב. הוא יודע שהם בוגדים ואינו מתעלם מכך, אך מבין שהדרך לתקן עוברת בהדגשת החיוב ולא רק בהוקעת השלילה. קירוב הבריונים לא נבע מעצימת עין ומהתעלמות ממעלליהם, אלא דווקא מתוך יכולת להבחין בין צדק לרשע ובין צדיק לרשע. רבי זירא התאמץ לאחוז באותה פיסת טוב קטנה, לחזקה ולשומרה שלא תאבד, מפני שהוא מאמין בכוחה לנצח. הוא הבין שרק בדרך זו יש סיכוי שהבריונים ישתנו ודחייתם תאבד את הסיכוי שיחזרו למוטב ואת הגרעין הטוב שבהם וידע גם את אזהרת התנא בסוטה דף מ"ז, ע"ב שלא לדחות בשתי ידיים כמו שדחפו אלישע לגיחזי וכן כפי שדחפו רבו של יש"ו אותו. אמנם שם אומר התנא שתהא שמאל דוחה וימין מקרבת, אך בכל מקרה הוא אומר לא לדחוף בשתי ידיים, כלומר גם אם א"א לקרב בימין.

התוס' בפסחים דף קי"ג על מצוות "עזוב תעזב עמו" ב"חמור שנאך" לגבי דברי הגמרא בב"מ ל"ב, ע"ב שב"אוהב לפרוק ושונא לטעון מצוה בשונא כדי לכוף את יצרו" למרות שמצוות פריקה קודמת בעיקרון בגלל צער בעלי חיים, כותב: 'והשתא מה כפיית יצר שייך כיון דמצוה לשנאתו וי"ל כיון שהוא שונא גם חבירו שונא אותו דכתיב (משלי כז) 'כמים הפנים לפנים כן לב האדם לאדם' ובאין מתוך כך לידי שנאה גמורה ושייך כפיית יצר". מדוע שנאה גמורה אינה טובה, אם זה בגלל ששונא אותו שלא לשמה בגלל "כמים הפנים לפנים..." , סוף כל סוף השנאה היא מצוה אף אם מקיים אותה שלא לשמה, ומתוך שלא לשמה בא לשמה? נראה מכאן שלבעל התוספות הזה כל ההיתר לשונא את הרשע הוא לשונא את המעשים הרעים שלו ולא את האדם עצמו, שהוא מורכב מטוב ורע, אומנם הוא חוטא אבל יש בו גם מעשים טובים.

זו גם הייתה דרכו של מרן הגאון רמח"ל זצוק"ל זיע"א ב"מסילת ישרים" בסוף פרט י"ט: "עוד עיקר שני יש בכוונת החסידות והוא טובת הדור... שאין הקב"ה חפץ באובדן הרשעים, אלא מצווה מוטלת על החסידים להשתדל לזכותם ולכפר עליהם. וזה צריך שיעשה בכוונת עבודתו וגם בתפילתו בפועל, דהיינו יתפלל על דורו לכפר על מי שצריך כפרה, ולהשיב בתשובה מי שצריך לה, וללמד סנגוריה על הדור כולו... כי אין הקב"ה אוהב אלא למי שאוהב את ישראל. וכל מה שאדם מגדיל אהבתו לישראל גם הקב"ה מגדיל עליו."

כך כותב מרן הג"ר מנחם נחום טברסקי מצ'רנוביל ב"מאור עיניים", פרשת חוקת: "'ואהבת לרעך כמוך' פירושו כמו שאפילו יודע אדם בעצמו שיש רע בקרבו, בכל זאת אינו שונא את עצמו, כך גם את חברו, אפילו רואה רע בחברו אל ישנא אותו, כי גל לחבירו יש חלק אלקי כמוהו, ואף אם רואה רע בחברו, ישנא הרע שבו וחלק הקדוש שבו יאהבנו."

וכך כותב מרן הג"ר שניאור זלמן מלאדי זצוק"ל ב"תניא", חלק א' - "ספר של בינונים", פרק ל"ב: "וגם המקורבים אליו והוכיחים ולא שבו מעונותיהם, שמצוה לשנואתם, מצוה לאהבת גם כן, ושניהן הן אמת, שנאה מצד הרע שבהם ואהבה מצד בחינת הטוב הגנוז שבהם, שהוא ניצוץ אלקות שבתוכם, המחיה נפשם האלקית, וגם לעורר רחמים בלבו עליה כי היא בבחינת גלות בתוך הרע מס"א הגובר עליהם ברשעים, והרחמנות מבטלת השנאה ומעוררת האהבה כנודע ממ"ש ליעקב אשר פדה את אברהם..."

וכן הגאון ר' נחמן מברסלב זצוק"ל כתב ב'ליקוטי מוהר"ן', תורה רפ"ב: "דע כי צריך לדון כל אדם לכף זכות, ואפילו מי שהוא רשע גמור, צריך לחפש ולמצוא בו איזה מעט טוב, שבאותו המעט אינו רשע, ועל ידי זה שמוצא בו מעט טוב, ודן אותו לכף זכות, על ידי זה מעלה אותו באמת לכף זכות, ויוכל להשיבו בתשובה."

לא-מטבע: פעם אחת כשבא אליו עני לבקש נדבה, היו לו מטבע גרוש ומטבע שילינג שהיא קטנה יותר אך ערכה רב יותר, הרב שהתפרסם בפזרנותו לצדקה, נתן לא את הגרוש בחושבו כי המטבע הגדולה יותר ערכה גדול יותר. העני התרעם מדוע הרב נותן לו רק גרוש אחד, והרב קוק ענה לו בתמימות שהוא נתן לו את המטבע הגדולה יותר; בדין תורה ביפו חברת "כרמל מזרחי" תבעה 20,000 פרנקים מחברה מתחרה שהשתמשה בסמלה המסחרי (שניים מהרגלים הנושאים אשכול ענבים) וגרמה לה נזק רב. בשלב מסוים נעלם הרב קוק ל-3 שעות. הוא השיב לשאלה בעניין שכדי לפסוק דין לאמתו ולהבין את התרגשות הצדדים בגלל כסף, היה צריך להתבודד כדי להכניס עצמו לתאוות הכסף; במקרה אחר בא מחבר ספר למכור את ספרו לרב קוק. הרב הוציא מטבע שהייתה לו בכיס ושאל את הגרמ"מ כשר זצ"ל שהיה לידו אם יש במטבע זו כדי לשלם על ערך הספר; בפורים תרצ"ג הוציא הרב קוק מטבעות שהיו לו בכיס ושאל אחד מתלמידיו שהיה אתו מהו ערך כל מטבע כדי שיוכל לקיים מצוות מתנות לאביונים; כשהיה ביפו ערך חופה וקידושין במלון שעל שפת הים. לאחר טקס הקידושין תחב החתן לידו של רב קוק מטבע זהב. הרב הזדעזע והפיל מיידית את המטבע מידו ויצא מיד מן המלון בלי לומר דבר.

בכל-יודע: היה בקי גם החכמות העולם ולאחר שיחה ממושכת עם הרב קוק יצאו שני רופאים מפגישה עימו ושאלום על מה דיברו כ"כ הרבה עם הרב קו וענו שהרב לימדם פרק ברפואה; כן בשיחה עם הצייר הרמן שטרוק התפלא האמן הנודע מבקיאותו של הרב קוק בשיטות הציור השונות.

אוצר-והתבונה: ביטויים בסגנון זה כתבו גדולים שונים לרב קוק בפניותיהם לרב קוק במכתביהם אליו. הג"ר משה קלירס זצ"ל כותב לו: "...אוצר כלי חמדה, כליל המדע והתבונה..."; מרן הג"ר מנחם מנדל ז"ק מריגה זצוק"ל הי"ד כתב: "...הגאון הגדול הנשגב ונעלה בנגלה ונסתר, חוקר ומקובל, צדיק במעשיו וחסיד בדיעותיו ואוצר כל מדה נכונה..."; מרן הג"ר משה מרדכי אפשטיין זצוק"ל כותב: "...הגאון האמיתי, מופת הדור, אוצר התורה החכמה והיראה..."; מרן הג"ר חזקיהו יוסף מישקובסקי זצ"ל כתב אליו: '...להארז אשר בלבנון, תפארת ארץ הצבי, נזר ועטרה... נודע ביהודה ובישראל גדול שמו, אוצר כל יקר וסגולה...'".

מִן הַגִּ'ר יִשְׂרָאֵל חַיִּים דִּיכֶס מְלִידָס זְצוּק"ל בִּמְכַתֵּב לִרְבִּי קוֹק כּוֹתֵב בֵּין הַדְּבָרִים בִּפְנֵיטוֹ אֶת הַבֵּיטוּי "אֹצֵר תּוֹרָה יִרְאֶה וּתְבוּנָה".

הַנְּהִיג-וּבִאֲמוּנָה: מִן הַגִּ'ר נִתֵּן צָבִי פִּינְקֵל ("הַסְּבָא מַסְלָן]בּוֹדְקָה") זְצוּק"ל בֵּין הַדְּבָרִים בְּתַחֲלִית מִכְתָּבוֹ לִרְבִּי קוֹק כְּתֹב: '...הַמְּפֹרָסִם בְּקִצּוֹ אֶרֶץ בַּגָּאון תּוֹרָתוֹ, חֻכְמָתוֹ וְצִדְקָתוֹ, וּבְנוֹעַם מִדּוֹתָיו הַעֲמוּקוֹת וְהַנִּשְׁגָּבוֹת בְּאוֹר הַתּוֹרָה, אוֹהֵב עִם יִשְׂרָאֵל בְּמַסִּי'נִי...'; בְּנוֹ מִן הַגִּ'ר אֲלִיעֶזֶר יְהוּדָה (ר"י מִיר) זְצ"ל כְּתֹב בְּתַנְחוּמָיו עַל פְּטִירַת הָרֵב קוֹק: "...וְאִמָּה נּוֹרָא הַשֶּׁבֶר לְכָל בֵּית יִשְׂרָאֵל בְּהִיעָדֵר מִנְהִיגָו וְקִבְרָנִיטוֹ הַדְּגוּל, אֲשֶׁר הִקְרִיב תְּמִיד אֶת נַפְשׁוֹ לְטוֹבַת הָאוּמָה... בְּגִדְלוֹתָיו, בְּצִדְקָתוֹ וּבְרוּחוֹ הַכִּבִּיר הָיָה לְסַמֵּל הַשְּׁלוֹם..."; הָרֵב מִלְצָר אָמַר בֵּין דְּבָרֵי הַהִסְפָּד עַל הָרֵב קוֹק: "צָרִיךְ לְהַרְגִּישׁ, שֶׁנִּפְגַּע עֲמוּד הַשְּׁדֵרָה שֶׁל כָּלל יִשְׂרָאֵל"; וְכֵן כְּתֹב בְּתַנְחוּמָיו עַל פְּטִירַתוֹ מִן הַגִּ'ר דּוֹד בּוֹרֶנְשְׁטֵיין זְצוּק"ל הִי"ד: "...אֲוִי לֵה לְסַפִּינָה שְׂאֵבֵד קִבְרָנִיטָה... הָיָה הַקִּבְרָנִיט הַמִּיּוֹחַד שֶׁהָיָה בְּרוּחוֹ פִּי שְׁנַיִם לְהַלּוֹךְ נֹגֵד רֹחוֹ שֶׁל כָּל אֶחָד וְאֶחָד, וּמִמֶּשׁ אֵיבָדָה הָאוּנִיָּה אֶת מִנְהִיגָה..."; רֹאשׁ הַמְּקוֹבָלִים בְּדוֹרוֹ, הָרֵב אֲלִישׁוֹב אָמַר שֶׁהָרֵב קוֹק הוּא כְּלִיל הַשְּׁלֵמוֹת בַּגְּאוּנוֹת, בְּצִדְקוֹת, בְּמַחֲשֶׁבֶה וּבְהִנְהָגָה; מִן הַמְּקוֹבֵל הַגִּ'ר חַיִּים יְהוּדָה לִיב אוֹיֶרֶבֶךְ זְצוּק"ל כְּתֹב לוֹ: '...שֶׁר הַתּוֹרָה, פֶּאֶר הַדּוֹר, הַחֲסִיד שֶׁבְּכַהֲנוֹתָ... הָעוֹמֵד לְנֶס עֲמֹ...'; מִן הַגִּ'ר יְהוּדָה לִיב צִירְלָסוֹן כְּתֹב בִּפְנֵיטוֹ בִּמְכַתֵּב לִרְבִּי קוֹק: "...הַגָּאון הָאֲדִיר, הָעוֹמֵד לְנֶס עֲמֹ וְאַרְצֵנוּ..."; הַגִּ'ר יַעֲקֹב שְׁפִירָא זְצ"ל שֶׁהָיָה ר"י וּוְלוֹזִין הַמַּחֲדָשֶׁת כּוֹתֵב בֵּין הַדְּבָרִים בִּפְנֵיטוֹ בְּתַחֲלִית מִכְתָּבוֹ לִרְבִּי קוֹק: "עוֹמֵד בְּפֶרֶץ עֲמֹ".

פֶּאֶר-הַתּוֹרָה: בְּבִיטוּיִם אֵלּוּ הִשְׁתַּמְשׁוּ גְּדוּלִּים רַבִּים כְּלָפִי אוּ בִשְׁנֵיהֶם אוּ בִּאֶחָד מֵהֶם, וְכֵן הָיוּ שֶׁהִשְׁתַּמְשׁוּ בְּבִיטוּיִם מְקַבְּלִים. בְּסוֹגְרִיִּים יוֹבָא בְּמָה הִשְׁתַּמְשׁוּ. "פֶּאֶר הַדּוֹר" בָּא לְעֵתִים בְּרָאשֵׁי תְבוּת (פ[א]ה"ד - כְּשֶׁמְדוּבֵר בְּר"ת יִכְתֹּב עַל כָּךְ). הִשְׁתַּמְשׁוּ בְּבִיטוּיִם אֵלּוּ: הָרֵב אֲלִישׁוֹב (פֶּה"ד), הָרֵב אוֹיֶרֶבֶךְ הַמְּקוֹבֵל (שְׁנִיָּהם), מִן הַגִּ'ר זְלִיג רָאוּבֵן בְּנֵגִיס זְצוּק"ל בְּדְבָרֵי תַנְחוּמָיו לְרַצִּיָּה (פֶּה"ד), הָרֵב ז'ק מְרִיגָה (ר"ת 'פֶּאֶה"ד'), מִן הַגִּ'ר יַחֲזָק זָאֵב הַלּוֹי סוֹלוֹבֵיץ'יק ("הָרֵב מְבִרִּסְקִי" זְצ"ל (פֶּה"ד), מִן הַגִּ'ר בְּרוּךְ דּוֹב לִיבּוֹבִיץ ("בְּרַכַּת שְׁמוּאֵל") זְצוּק"ל (פֶּה"ד+וְהַדְּרוּ"), הָרֵב אֲבֶרְמַסְקִי (פֶּה"ד), הָרֵב מִלְצָר (שֶׁה"ת וְכֵן הִשְׁתַּמְשׁ בְּ"יַחֲיד הַדּוֹר" וּבִמְכַתֵּב מִשׁוֹתֵף עִם גִּיסוֹ רַמ"מ אֲפֶשֶׁטֵיין נִכְתֵּב "מוֹפֶת הַדּוֹר"), מִן הַגִּ'ר אֶהֱרֵן קוֹטְלֵר זְצ"ל (פֶּה"ד), מִן הַגִּ'ר צָבִי פֶסַח פֶּרְנֶק זְצ"ל (פֶּה"ד), מִן הַגִּ'ר אֲבֶרְהָם דּוֹב כְּהֵנָא-שְׁפִירָא זְצוּק"ל הִי"ד (פֶּה"ד+וְהַדְּרוּ"), הָרֵב צִירְלָסוֹן (פֶּה"ד), מִן הַגִּ'ר יְהוּדָה מֵאִיר שְׁפִירָא זְצ"ל (שְׁנִיָּהם), מִן הַגִּ'ר שְׁמַעוֹן יְהוּדָה הִכְהֵן שְׁקוֹפ [שְׁעָרֵי יִשְׂרָאֵל] זְצוּק"ל (ר"ת 'פֶּאֶה"ד'), הָרֵב מִישְׁקוֹבְסְקִי ("פֶּאֶר דּוֹרְנוֹ" בִּמְכַתֵּב לִרְבִּי שְׁקוֹפ לִגְבִי נִסְיוֹן הָרֵב שְׁקוֹפ לְעֵלוֹת לְאֶרֶץ וְלַהֲיוֹת ר"י בְּ"מֶרְכֵּז הָרֵב" וְכֵן כְּתֹב בִּמְכַתֵּב לִרְבִּי קוֹק "תְּפֹאֶרֶת אֶרֶץ הַצִּבִּי, נֶזֶר וְעִטְרָה"; הָרֵב יַעֲקֹב שְׁפִירָא (פֶּה"ד), הָרֵב אֵינְהוֹרֵן מֵאֲמַסְטוֹב (ר"ת 'פֶּה"ד'), הָרֵב מֵיִזְלֶשׁ מִלֶּאֶסְק (שֶׁה"ת וְכֵן כְּתֹב "מוֹפֶת הַדּוֹר"), מִן הַגִּ'ר עוֹבְדִיָּה הַדֹּאִיָּה זְצ"ל (פֶּה"ד+וְהַדְּרוּ"), בְּמוֹדַעוֹת אֲבֵל עַל פְּטִירַתוֹ נִכְתֵּב בְּמוֹדַעַת יִשִּׁיבַת "עֶץ חַיִּים" הַבֵּיטוּי "פֶּאֶר דּוֹרְנוֹ" וּבְמוֹדַעַת יִשִּׁיבַת חֲבֵרוֹן נִכְתֵּב בֵּין הַדְּבָרִים: "...פֶּאֶר הַדּוֹר, נֶזֶר יִשְׂרָאֵל וְהַדְּרוּ...".

הָרֵב קִלִּירֶס כְּתֹב "פֶּאֶר עוֹלָם"; מִן הַגִּ'ר אֶהֱרֵן וּוְלִקִּין זְצוּק"ל הִי"ד כְּתֹב "פֶּאֶר יִשְׂרָאֵל וְהַדְּרוּ"; הַרַמ"מ אֲפֶשֶׁטֵיין כְּתֹב לוֹ "מוֹפֶת הַדּוֹר"; הַגִּ'ר אֶהֱרֵן הִכְהֵן ("עֲבוּדַת הַקִּרְבָּנוֹת") זְצ"ל, חֲתָן הַח"ח, כְּתֹב "...נֶזֶר תְּפֹאֶרֶת עֲדַת יִשׁוּרוֹן..."; ר"ד מִסּוֹכְצוֹ'ב כְּתֹב "גָּאון יִשְׂרָאֵל וְהַדְּרוּ"; הוֹזְכֵר בְּסִפֵּר "אֲמוּנַת ה' " שְׁחוּבֵר בִּידֵי רַבָּנִים מִתִּימָן בִּירוּשָׁלַיִם וְנִכְתֵּב עֲלָיו "...גְּדוּל הַדּוֹר וְנֶזֶר...".

חִיפֶשׁ-הָרַע: רָאוּ לְעִיל בְּ"סִנְגוֹרִם-מְכוּלָם" עַל שֶׁהִשְׁתַּדֵּל לְלַמֵּד זְכוֹת עַל כָּל יְהוּדֵי כְּדֹרָם שֶׁל גְּדוּלֵי יִשְׂרָאֵל רַבִּים וּבִיּוֹחַד בְּחִסְדוֹת. וְרָאוּ דְבָרֵי הָרֵב מִישְׁקוֹבְסְקִי בִּמְכַתָּבוֹ לִירְחוֹן "שְׁעָרֵי צִיּוֹן": "...מִיִּדּוֹתַי הַנִּעְלּוֹת, הַלֵּךְ רֹחוֹ וְטוֹהַר לְבָבוֹ הַמֶּלֶא אֶהְבֶּה בְּלִי מִצְרִים לְכָלל יִשְׂרָאֵל לְכָל שְׁדֵרוֹתָיו, וְעֵינָיו הַטְּהוֹרוֹת רַק אֶל הַטּוֹב שֶׁבְּכָל דְּבַר יְבִיטוּ".

פֶּעַל-וּנְפֶשׁ: דִּיבּוּק שֶׁנִּכְנַס בְּצִעִיר סִפְרֵי בִּיפּוֹ אָמַר שִׁישְׁמַע רַק ל"חֲכָם אֲבֶרְהָם הִכְהֵן קוֹק" וְדִיבֵר בְּעֵבֶרִית שֶׁהִצְעִיר לֹא יָדַע. הָיָה צָרִיךְ לְהוֹצִיָּאוֹ בִּשְׁנִית וְאִזְ הַדִּיבּוּק אָמַר שִׁיִּצָּא מֵעֵינָיו אוּ רָאשׁוֹ, אֵךְ הָרֵב קוֹק צִיוּהָ עֲלָיו לְצַאת רַק מִבּוֹהֵן רִגְלֵ שְׁמָאֵל. לְאַחֵר כְּמָה יָמִים בָּאוּ הֵבֶן וְאֲבִיו בְּגִלָּל כְּאֲבִים בְּרִגְלוֹ, הָרֵב הִרְגִּיעַם וְאָמַר לָהֶם

שהפעם זה יעבור; כשהיה רב קהילת "מחזיקי הדת" בלונדון באה אישה בחנוכה תרע"ו לבקש מהרב שיתפלל על בתה היולדת שבמצב מסוכן. הרב אמר שאם יש הדסים בבית שיבשלו במים והיולדת תשתה אותם בבוקר האישה הזמינה את הרב להיות סנדק; במקרה אחר כזה בט"ו בשבט הרב קוק אמר לאישה שתחזור הביתה כי בתה כבר ילדה; לפני חופה וקידושין שהרב ערך התפתחה מריבה והחתן לא רצה לגשת לחופה. הרב קוק הבטיח לו בן זכר אם ייגש לחופה, והחתן התרצה. נולדו לו שישה בנים ואח"כ נולדה גם בת (ישנה גרסה עם שבעה בנים); אחד מתלמידי "מרכז הרב" שנולד לו בן בא לרב ואמר שרוצה לקוראו בשם אביו ורעייתו ומשפחתה רוצים לקוראו בשם אביה. הרב השיב שיקרא לו בשם אביה ולבן שייוולד שנה הבאה תקרא בשם אביו, וכך היה; בהיותו בירושלים לפני אחד הפסחים אחות של הג"ר משה צבי נריה זצ"ל שהיה אז תלמיד "מרכז הרב", חלתה בדלקת קרום המוח והרופאים התייאשו מחייה. במוצאי יו"ט ראשון של פסח, הלך עם אביו, הג"ר פתחיה מנקין זצ"ל, לרב קוק שאמר להם: "זה שום דבר!" והוסיף לה את השם "ברכה" כי החלו לומר באותו לילה "ותן ברכה". כשהגיעו לביתם ראו שהוטב מצבה וכך מיום ליום השתפר מצבה עד שהחלימה לגמרי; רעייתו של ר' אריה לוי, הרבנית חנה-ציפורה ע"ה, הייתה פעם חולה מסוכנת. ר' אריה שלח את הג"ר ישעיה חשין זצ"ל לרב קוק ש השיב: "כציפורים עפות כן יגן ה' צבאות", יוסיפו לה את השם ציפורה". מיהר הרב חשין לחזור לר' אריה עם תשובת הרב, ולאחר שעשו כדבריו, הוטב מצבה עד שהבריאה לגמרי והאריכה ימים; הג"ר דוד יהודה אריה לייב כהן ("הרב הנזיר") זצ"ל נכנס אליו בליל יום הכיפורים והתאונן על כאב שיניים ולסת מנופחת מאוד. הרב נתן לו קופסת טבק להריח ואמר שזה יהיה לרפואה, והכאב והניפוח נעלמו; בדרך לארה"ב בנסיעה להתרמה עבור מוסדות התורה בארץ ובלויטא, עבר את ניאפל שבאיטליה, ולבקשת ר' מרדכי סטרוגין שהתעכב שם בדרך לא"י בגלל מחלת אשתו כשהרופאים התייאשו ממנה כולל פרופסור חשוב מווינה, בא לבית החולה וברכה ברפואה שלמה מן השמים וחיה עוד למעלה מעשרים שנים לאחר שהחלימה; הרב חרל"פ העיד שתיקן נשמות של גדולים שנכשלו בעניינים מסוימים. היה מצביע עליהם באצבעו מפני שהיו ממש נמצאים בחדרו, ותיקנם בזה ותיקנם בגילוי השורש הפנימי שבקדושה של אותו כישלון; צעק על חולת נפש שהובאה אליו בידי בני משפחתה וכל הדרכים לרפאותה עלו בתוהו: "עד מתי תשתגעו?! לכו הביתה לטפל בילדים שלכם!" באותו רגע היא נרפאה וחזרה לשפיותה; אמר לאשר וידמן משכונת "שערי חסד" שבתו חולת הנפש תרחץ בים הגדול ביפו ותתרפא, וכך היה; בירך באריכות ימים ושיראה בנחמה אדם שהרב קוק התארח אצלו כמה פעמים שהיה רב ביפו והאיש נפטר לאחר מלחמת ששת הימים למעלה מגיל 115.

העביר-רפשי: העביר על מידותיו עד לאין שיעור והשתדל להיטיב אף עם קנאים קיצוניים שבאו אליו בלית ברירה בבקשת המלצות בעבור רופאים שנזקקו להם ושהיו נותנים הנחה על המלצה מהרב קוק.

כשהיה מקרה ששמע על עניוהו הגדולה של אחד בשם ברל ממשפחת סמניצר שהייתה מהקנאיות הקיצוניות ביותר, ראה בו ת"ח שזקוק לעזרה ושלח לו מתן בסתר חודשי; בתו של אחד הקנאים הגדולים שביזו את הרב הייתה זקוקה בדחיפות לטיפול רפואי, ויעצו לו לפנות אל פרופסור מסוים בחו"ל, מהמומחים הגדולים בבעיה הזו, אך רבים הפונים אליו והתשלום גבוה. נודע לאב שהפרופסור ממעריצי הראי"ה ואם יקבל המלצה מהרב יקדים הטיפול וייתן הנחה. האב הקנאי הקיצוני לא העז לבוא אל הרב וביקש מהרב אריה לוי לעשות זאת. הרב קוק הזדרז לכתוב המלצה שבו מפליג בשבחיו של האב. ר' אריה כבר החל ללכת עם ההמלצה, ואז שמע את הרב קורא לו לחזור. הרב קוק אמר לו שצריך גם המלצה לחברת נסיעות כי הנסיעה עולה כסף רב ונתן לו המלצה לחברת נסיעות שמתחשבת בהמלצותיו; במקרה אחר כתב הרב המלצה נלהבת לקנאי קיצוני שפגע באופן חמור בכבודו, שהתרגשה עליו צרה גדולה ורק המלצת הרב יכולה הייתה לעזור. הקנאי הזה התבייש לבוא ביום והגיע לרב קוק בלילה. אך כמה תלמידים מתמידים ראו אותו וידעו במי המדובר וכשהבינו

שהרב קוק נתן לו המלצה התרגזו ואמרו את הדבר למשפחת הרב. רעייתו הרבנית טענה שהוא לא צריך לזלזל כ"כ בכבודו ואביו אוסיף אף שאין הוא רשאי למחול על כבודו עד כדי כך, ויש גבול לדבר זה. הרב השיב: "כיוון שישנם שמאשימים אותי שאני עושה מעשים מסוימים משום כבודי, ואיני חס, חס ושלו, על כבוד שמים, לכן אני מצווה שכבוד עצמי לא יהיה חשוב בעיני כלל וכלל". ואמר הרב הוטנר שנכח במקום: "הרבה יראת שמים נוספה לי כששמעתי תשובה זו מפי הרב"; באחת הפעמים כשחזר מברית מילה בעיר העתיקה בלויית עשרות מאוהביו, קנאים קיצוניים שפכו עליו מי שופכין. כשחזר הרב קוק לביתו כולו מלוכלך, אמר שלמרות מה שעשו לו הוא אוהבם והוא בוער מאהבה לכל אחד מישראל; קנאי קיצוני שפך מי שופכין עליו באמצע דרשה, אך כשהיה חייב לבקש טובה ממנו, הרב קוק הטיב לו ללא חשבונות וללא טינה; רב אחד מפולין היה מעריך של הרב קוק ואחד משכניו היה מהקנאים שהיה מדבר בגנות הרב קוק ופרסם דברים נגדו והיה מציק מאוד לתומכי הרב קוק. הרב ביקר בארץ ובא לפני הרב קוק ודרש מהרב קוק לקללו. הרב קוק השיב: "חס ושלו! שיאריך ימים! אסור לקלל שום יהודי!" הרב האורח ניסה לשכנעו כי אותו אדם ראוי שלא יוציא את שנתו וכך דינו של מבזה תלמידי חכמים. הרב קוק קם מכסאו והגיב שוב: "חס ושלו! שיאריך ימים!" וכפי שמספר אותו רב, הקנאי הזה האריך ימים וחי מעל 90 שנים; כשסיפרו לו בהזדמנות מסוימת שהקנאים תלו בחוצות העיר מודעות בגנותו, השיב: "פרנסתם של בעלי הדפוס בירושלים אינה מצויה, ואם מתפרנסים בגיני, שוב איני מקפיד"; הרב זושא ברנדווין זצ"ל (אחיו של הרבי מסטרטין בירושלים, הג"ר שמואל יוסף ברנדווין מוריה זצ"ל - י"ק) היה בעל בית דפוס בירושלים. לאחר כמה ימים שלא בא לבית הדפוס ראה ערימת מודעות שטנה בגנות הרב קוק. הוא נבעת וצעק: מי עשה את הנבלה הזאת להדפיס כתב פלסתר שכזה, והורה לשורפם. זקן המסדרים, אמר לו שידידו (של הרב זושא) בא ונתן מודעה זו להדפיסה ושילם בעבור העבודה כדי שתודפס עוד היום, והם קיבלו עליהם בתקיעת כף להדפיסה היום, ואינם יכולים לחזור בהם ואף לא יחזרו בהם. הוא היה אובד עצות והלך לשאול את הרב קוק עצמו. השיב לו הרב שאם הוא יבער את המודעות, ידפיסם בית דפוס אחר, כך שהמודעות בכל זאת יודפסו אך בית דפוסו יפסיד, לכן אמר הרב שייתן אותן למי שהזמין; אחד ממפיצי כתבי הפלסתר נגדו בא אליו לבקש תרומה ל"הכנסת כלה", הרב קוק הוציא מיד ממגירתו שתי לירות ארצישראליות ונתן לו. מקורביו טענו נגדו שהוא לא צריך כל כך למחול על כבודו וזה ביזוי כבוד התורה והתנהגותו תגרום לאותו אחד להמשיך להפיץ כתבי פלסתר נגדו. ענה הרב קוק להם שגם לשמש המלכה ביום הכיפורים משלמים שכר, לכן גם אותו אחד ראוי לתשלום. הג"ר יהושע קניאל זצ"ל, תלמידו עוד מיפו ולימים ראב"ד חיפה האשכנזי, שאלו ביחידות: "לאלה דחית בקש, בבדיחה, אך לי מה אתה אומר? הלא ישנם מאמרי חז"ל שאומרים שמנהיג בישראל לא צריך ולא יכול לוותר על כבודו." הרב קוק הזכיר בתשובתו לרב קניאל את דברי הרמב"ם בהלכות דעות שאומר ששנאה שבלב חמורה משנאה גלויה. לאחר מכן הסביר שכדי להתרחק מכל טינה שבלב על כל יהודי שהוא, הוא מקרב, כדי שליבו יהיה טהור ביחס לכל יהודי שהוא ולא יהיה חשש "שנאת חינו", הוא מקרה אנשים כאלו עוד יותר וכשהם באים לבקש ממנו עזרה, אינו רוצה לעכבם במשהו, שלא תיכנס בלבו מחשבה של שנאה לאח. והוסיף שלא יצטער אם לא שנא את מי שצריך לשנוא, אך יצטער אם לא אהב את מי שצריך לאהוב; בביקורו של האדמו"ר מרן הג"ר חיים אלעזר שפירא ממונקץ' (ה"מנחת אלעזר") זצוק"ל, שהיה מתנגד חריף ביותר גם לרב עצמו רצה הרב קוק לקבל פניו, אך מקורביו ותלמידיו התנגדו בתוקף והוא נכנע, והוסכם הרב חרל"פ יקבל את פניו. אך לפני כן הרב כינס את מקורביו ותלמידיו והפליג בשבחו של הרבי ממונקץ'; האדמו"ר הג"ר יוחנן טברסקי מטולנה זצ"ל שעלה לארץ לאחר בר המצווה ואחרי כמה שנים ירד לקנדה ולאחר שנים חזר לישראל, סיפר שבנעוריו כשהתגורר בארץ, זכה להכיר מקרוב את הרב קוק, וזכה להכיר את כל אדירי התורה של ירושלים, אבל אצל הרב קוק הוא ראה מעלת מעביר על מידותיו יותר מכולם. ואמר שראה במו עיניו כמה פעמים כיצד ביזו

באופן מחפיר ביותר את הרב קוק, אך לא נראה בפניו כל שינוי ולא הייתה לו כל שנאה או אף טינה. והוסיף הרב מטולנה שהמקובלים אומרים שכל התיקונים שאפשר להשיג בתעניות וסיגופים לא מגיעים לפעם אחת שבה אדם מעביר על מידותיו, והשבירה שבה אדם שובר עצמו ומעביר על מידותיו היא כפרה ותיקון יותר מהכול.

ספרו-כסגולה: ספרו "ראש מילין" שימש כסגולה לרפואה, לידה קלה, שמירה והצלחה. במקרה של חולת נפש שהייתה בשגעונה יוצא לשדות וצורחת, אמר לבני משפחה שישימו את הספר על אבן בשדה שאליה יוצאת, והיא נרפאה; כך שימש הספר להצלחה במשפטים שהיו לבני קהילתו בלונדון; הרב ה[י]לפרין במכתבו הנזכר כותב על ספר זה: 'ב"ה זכיתי להשיג את ספרו הנפלא הפלא ופלא, ונקרא שמו "ראש מילין", שמה ראיתי לפי מיעוט שכלי כוחו וגבורתו עד אין חקר!'

ארז-הצבי: ממכתבו של הרב מישקובסקי לרב קוק.

חכם-נביא: להלן יובאו דוגמאות לחכמתו של הרב קוק.

פעם כששבת הרב קוק בטבריה במלון גוברמן, צלצל הטלפון בסעודה השלישית ואיש לא ניגש לענות. שאל הרב: "מדוע אין ניגשים?" השיבו: "הלא שבת היום!" ענה הרב: "הלא ידוע שיש מושבים בסביבה שאין להם רופא ומיילדת, ואולי צריכים מיילדת!" ואכן היו צריכים מיילדת במושבה כינרת; בזמן שהרב קוק כיהן כרבן של יפו והמושבות, עלה בשבת אחת יהודי נסער על במת בית הכנסת "שערי תורה" שבנווה שלום ביפו, הפסיק את קריאת התורה והודיע: "דעו לכם רבותי, כי בשעה זו ממש יושב שמואל הסנדלר בחנותו אשר ברחוב הראשי של יפו, עוסק במלאכתו ומחלל שבת בפרהסיה ללא כל בושה! על כל המתפללים להפסיק מיד את התפילה וללכת כאיש אחד לחנותו של אותו רשע כדי להיפרע ממנו על חילול השבת המביש!" קולות זעם על חילול השבת נשמעו מכל עבר, והיו שקראו לעשות שפטים בסנדלר הרשע. מיד עלה הרב על הבמה השתיק את הקהל ואמר בקול נמוך אך תקיף: "אבקש מכל הקהל לסיים את תפילתו בשקט וללא כל מהומה. לאחר התפילה נצא כולנו לעבר חנותו של שמואל הסנדלר. אך אבקש בכל פה להישמע להוראותי ולא לחרוג מהן, וממני תראו וכן תעשו." בסיום התפילה צעדו כל המתפללים ובראשם הרב אל הסנדלרייה. בהגיעם לפתח הסנדלרייה שבו שהו גם כמה לקוחות, ניגש אליו הרב ואמר לו בידדות ובנועם: "ר' שמואל, שבת שלום לך!" ויצא מהסנדלרייה לביתו לסעוד את סעודת השבת, וכמוהו עשה כל הקהל. הדבר השפיע על הסנדלר שנעל את חנותו ובא לבית הרב שברחוב אחווה ב"נווה צדק", ואמר לו שיש לו שמונה ילדים והכנסותיו אינן מספיקות כללומשום כך נאנס לעבוד בשבת. הרב אמר לו שדווקא אם ישמור את השבת אז יתפרנס בכבוד, וביקשו לבוא אליו במוצאי שבת. הרב העניק לו סכום כסף ודאג לו לתמיכה מוועד הקהילה. מאז שמר הסנדלר את השבת מחללו; באחד מימי ראש השנה בירושלים, הודיעו לרב שפועלי בניין יהודים עובדים בעצם החג. מיד שלח הרב אליהם שליח עם שופר בידו. השליח ברכם בשנה טובה ואמר כי נשלח מהרב קוק לתקוע להם בשופר והוא מבקש שיפסיקו מעבודתם לשמוע קול שופר. הפועלים המופתעים הסכימו ושליח הרב ברך את הברכות ותקע לפנייהם בשופר. הפועלים נזכרו בעברם ובעיירה ובבית הכנסת, ולאחר התקיעות כולם הפסיקו את עבודתם וחלקם נלוו לשליח הרב לתפילה בבית מדרשו של הרב.

מקרי הגט ביפו ובירושלים לעיל עם הבעיה של השם מראה גם על חוכמתו הרבה וכן על רגישותו לזולת.

הכהן-מאחיו: בביטוי זה ודומים לו השתמשו גדולים רבים על הרב קוק. יצוין ביטוי שאינו זהה. בין המשתמשים בביטוי זה או דומים לו: הרב אלפנדארי ("הכהן הגדול"), המקובל הרב אוירבך ("החסיד שבכהונה"), הרב בנגיס, הרב ז'ק ("הכהן הגדול"), מרן הג"ר יחזקאל ליפשיץ (מחבר "המדרש והמעשה") זצוק"ל ("הכהן הגדול"), הרב מישקובסקי, הרב איינהורן ("כהן לאל עליון"), רבנים בירושלים מתימן מחברי "אמונת ה'" ("הכהן הגדול").

לא אחד-חב: בהערה על "היטה לאחיו שכם" הובאו מקרים שבהם סיכן חייו בעבור בני עמו.

היה-בדורות: מדברי הרש"ז אויירבך עליו.

הבין-האורות: הבין שהקב"ה בחר בחלוצים החילוניים להוביל את הדרך לגאולה ובהדי כבשא דרחמנא למה לך. בדברי חז"ל (בירושלמי ובקבצי מדרשים) אנו רואים שהגאולה האחרונה תהיה לא גאולת "אחישנה" בבת אחת בדרך מעל הטבע, אלא גאולת "בעתה", קמעא קמעא בשלבים, בתוך דרכי הטבע (בבבלי ישנן שתי האפשרויות במקביל כשתי צורות אפשרויות לגאולה האחרונה אך בשאר המדרשים מופיעה רק הגאולה הדרגתית). וגאולה כזו אינה תלויה בתשובה אלא באה בעת המיועדת לה, ולכן הציונות הרחוקה מתשובה יכולה להיות חלק מתהליך גאולה כזה ואתחלתא דגאולה ולכן במצב כזה אפשר לשתף פעולה גם עם רשעים. ובכל מקרה כלל גדולי ישראל סברו שהגאולה בכל מקרה אינה תלויה בתשובה, גם לא של "אחישנה" והוכרעה ההלכה כרבי יהושע ולא כרבי אליעזר, ומיד אחרי "ושתק רבי אליעזר" כתוב "אין לך קץ מגולה מזה שנאמר: 'ואתם הרי ישראל ענפכם תתנו ופריכם תשאו לעמי ישראל כי קרבו לבוא'". זאת כדי לומר שהגאולה תלויה רק בקץ המגולה הזה ולא בתשובה. מכאן רואים שההשקפה הדתית-לאומית מיוסדת על יסודות איתנים במקורותינו לא פחות מכל השקפה חרדית, וזאת גם רואים מגדולי עולם רבים שתמכו בהשקפה זו וגם שנים לאחר קום המדינה ואף מלפני הציונות מוצאים גדולי עולם שדבריהם מתאימים להשקפה דתית-לאומית: מרן גאוני העולם זיע"א וצוק"ל רס"ג, רש"י, רמב"ן, ורד"ק, מהרש"א, מהר"ל, רמח"ל, "אור החיים", ה"חפץ חיים", והרי"ז מסלנט, למשל, ראו בשתיקתו של רבי אליעזר הודאה לרבי יהושע שהגאולה אינה תלויה בתשובה; שהגאולה אינה תלויה בתשובה כתבו גם מרן הגר"א מוילנה וצוק"ל זיע"א שכותב ב"אבן שלמה" וב"תקוני זוהר" ש"קץ אחרון לא תלוי בתשובה אלא בחסד", והרב אלישור ב"לשם שבו ואחלמה" שלומד זאת מפסוקים ביחזקאל ל"ו ול"ז; מרן הגר"ר חיים בן-עטר וצוק"ל זיע"א ב"אור החיים" ויקרא כ"ה, כ"ז כותב כמובא בתלמוד שאם זכו ישראל הגאולה ניסית אך אם לא זכו הגאולה טבעית, וכן ראו דבריו בבמדבר כ"ד, י"ז; מרן הגאון הרב אברהם אזולאי וצוק"ל כותב ב"חסד לאברהם" שכל הדר בארץ הוא צדיק בפועל אף אם נחשב בחזקת רשע כי אם היה באמת רשע הארץ הייתה מקיאתו; גדול שחפץ בעילום שמו מהונגריה שנפטר בתרכ"א אמר שאיננו יכולים לשפוט בעינינו הגשמיות את יושבי הארץ ואסור לבזות אף לא אחד מהם גם אם ראינו מהם מעשים לא טובים; הגר"א ותלמידיו דיברו על גאולה בדרך הטבע (בדברי הגר"א ב"תיקוני זוהר" על בניין בית שני כותב שהיא נעשתה ע"י עובדי עברה ורק אח"כ עזרא פעל להחזירם בתשובה כדי שלא יהיה קטרוג על חזרת עם ישראל לארץ ובניית ביהמ"ק כי אז השטן יחשוב שכיוון שעושים זאת רשעים אין זה מצד הקדושה ולאחר שנבנה המקדש כבר אין מקום לקטרוג וכן יש להתייחס לבניין הארץ הציוני) וכן מרן הגר"ר ישראל בעש"ט וצוק"ל זיע"א ותלמידיו; מרן הגר"ר אליהו גוטמכר מגריידיץ וצוק"ל כתב שהתיישבות בארץ של 130 משפחות שמעבדים את אדמתה, היא תחילת הגאולה גם אם ישראל לא ראוים לכך; מרן הגר"ר צבי הירש קלישר וצוק"ל כתב שאותם אלו שאינם בדרך התורה ומשתוקקים לעבד את אדמתה יתמכו בלומדי התורה בארץ; מרן הגר"ר מאיר לייבוש (המלבי"ם) וצוק"ל שלח מכתב תמיכה לרב קלישר והשתמש בביטוי "גאולה בדרך הטבע"; מרן הגר"ר חיים דוד חזן וצוק"ל כתב מכתב הסכמה לרב קלישר שבו כתב שאנו מחויבים להתעורר מלמטה לגאולת ישראל ופעולותינו הן האתחלתא דגאולה; מרן הגר"ר חיים ישראל מורגנשטרן מקוצק-פילוב וצוק"ל כותב ב"שלום ירושלים" שגם אם העוסקים ביישוב הארץ אינם צדיקים (כלשוננו), לפעמים יצא הקב"ה קורת רוח באנשים פשוטים יותר מאשר צדיקים גמורים ואיננו יכולים לדעת במי חפץ הקב"ה לקדש שמו; מרן הגר"ר עקיבה יוסף שלזינגר וצוק"ל אמר שאלה שקוראים אותם פושעים אך בכל נפשם פועלים בעבור ציון ייתכן שיש להם זכות גדולה יותר כי הם רק כתינוק שנשבה לבין הגויים; מרן הגר"ר

ישראל אליהו יהושע טרונק מקוטנה זצוק"ל כותב בשו"ת "ישועות מלכו" שמה שהתעוררה תשוקה גדולה ליישוב הארץ גם אצל פחותי ערך זו התנוצצות הגאולה; מרן הג"ר נפתלי צבי יהודה ברלין (נצי"ב) זצוק"ל אמר שכל ישראל צריכים להשתתף בבניין הארץ כמו שהיה בימי עזרא; מרן הג"ר יוסף זכריה שטרן משאוול (ה"זכרון יהוסף") זצוק"ל אמר לרב שמואל קוק זצ"ל, מאחיו של הרב קוק, שכולם חייבים להיות ציוניים; מרן הג"ר יצחק צבי ריבלין זצוק"ל היה מגדולי הדור בנגלה ובנסתר והיה ב"מזרחי" ובין דבריו אמר שהמסרבים לעלות, הם כאלו שלא רצו לעלות מבבל לא"י בימי נחמיה בגלל מחללי השבת וכו' וזה גרם לגלות הארוכה הזו, ועיקר מצוות יישוב א"י הוא בניינה ונטיעת אדמתה ועלינו לתקן את עוון המרגלים ואח"כ "ירחם ה' את יעקב"; הרב ליפשיץ (ה"מדרש והמעשה") אמר שחובה על החרדים להשתתף עם כל השואפים לגאולת ישראל ובייחוד עם ה"מזרחי"; ר' ישראל מהוסיאטין קרא לתמוך בקק"ל ואמר על המדינה לאחר הקמתה שהיא "אתחלתא דגאולה"; מרן הג"ר חיים מאיר יחיאל שפירא מדרוהוביץ' הוביל את ייסוד "אגודת/חברת ארץ ישראל" שהסתפחה בהמשך ל"מזרחי" יחד עם ר' יעקב מהוסיאטין והג"ר שלמה חיים פרידמן מסדיגורה זצ"ל (שניהם היו בצעירותם); מרן הג"ר אברהם יעקב מסדיגורה השני זצ"ל ערך סעודה שמחה לכבוד יום העצמאות; מרן הג"ר מנחם נחום השני משטפנשט זצ"ל שהיה המיועד להיות האדמו"ר השלישי משטפנשט ונפטר בחי' דודו מרן הג"ר אברהם מתיתיהו פרידמן זצוק"ל שהיה האדמו"ר השני, היה יו"ר "קרן היסוד" ברומניה; מרן הג"ר חנוך בורנשטיין מסוכצ'וב זצ"ל היה ציוני נלהב ואף שימש כעורך העתון הציוני "ההד"; מרן הג"ר יצחק טברסקי מסקווירה זצ"ל היה ממנהיגי ה"מזרחי" בארה"ב; מרן הג"ר שמואל אליהו טאוב ממודז'יץ כתב בתש"ח במכתב למקורביו שיש כאן אתחלתא ואף יותר מכך ויעודי הגאולה שאמרו חז"ל מתקיימים; מרן הג"ר יוסף שמואל מוריה (ברנדויין) מסטרטין-ירושלים זצ"ל ראה במדינה אתחלתא דגאולה ואף אמר הלל בברכה ביום העצמאות; מרן הג"ר שמואל סלנט זצוק"ל שלח דרך הרב הלל ריבלין מכתב תנחומים לוינה על פטירת הרצל ואף תמך בהספד להרצל בביה"כ החורבה ע"ש רבי יהודה החסיד, שפוצצו הקנאים; מרן הג"ר מרדכי אלישברג זצוק"ל תמך בתנועה הציונית; מרן הג"ר אלכסנדר משה לפידות זצוק"ל (מתלמידי הר"י מסלנט) אמר שהתנועה הציונית היא אתחלתא דגאולה והקונגרס הציוני הראשון הוא "שופר גדול אשר תקע לחרותנו"; מרן הג"ר מרדכי גימפל-יפה זצוק"ל ומרן הג"ר שמואל מוהליבר זצוק"ל הקימו אגודה ליישוב הארץ שבעזרתה הוקמה מזכרת בתיה - עקרון; מרן הג"ר יצחק פייגנבוים מוורשה זצוק"ל (מחשובי תלמידי מרן הג"ר יצחק מאיר אלתר מגור [חי'דושי הרי"ם]) והג"ר אברהם בורנשטיין מסוכצ'וב ("אבני נזר") זצוק"ל, כתב שייסוד המושבות בידי התנועה הציונית הוא מצווה גדולה; 67 גדולי תורה מרחבי אירופה חתמו על הכרוז התומך ב"מזרחי" שפורסם לאחר אספת הייסוד של התנועה וביניהם מרן הג"ר יצחק יהודה שמלקיש (ה"בית יצחק") מלבוב, הג"ר שלמה הכהן (ה"חשק שלמה") מוילנה והגאון חנוך הניך אייגש (ה"מרחשת") מוילנה, זצוק"ל, כשר' שלמה ברך בברכת כהנים את הרצל בביקורו בוילנה והאחרון הקים את מחלקת החרדים בקק"ל בתרצ"ה; מרן הג"ר אברהם אבא יעקב הכהן בורוכוב (ה"חבל יעקב") זצוק"ל היה מגדולי דורו הנודעים ומהרבנים הראשונים שהצטרפו ל"מזרחי"; מרן הג"ר יצחק יעקב ריינס זצוק"ל, מייסד ה"מזרחי" שנודע לפני כן כאחד מגדולי רבני פולין; מרן הג"ר משה שמואל גלינר זצוק"ל שהיה מגדולי רבני הונגריה ומהמעטים משם שהצטרפו ל"מזרחי"; מרן הג"ר מנחם נתן נטע אוירבך ("אורח נאמן") זצוק"ל שהיה מגדולי ירושלים הצטרף ל"מזרחי" לאחר מלח"ע הראשונה; מרן הג"ר יקותיאל אריה קמלהר ("דור דעה") זצוק"ל, שלח מכתב תמיכה לרב קוק על מאמר "תחית הקודש"; מרן הג"ר אליעזר הלוי סג"ל-מישל מטורקה (ה"משנת אליעזר") זצוק"ל היה מגדולי הפוסקים וזכה לשבחים רבים מגדולי הונגריה על היותו כתובת לשאלות בזמן מלחמת העולם הראשונה שבה שהה בהונגריה, היה ציוני נלהב ואף שיבח את הרצל; הרב קוק שכל גדולי ישראל הנודעים שהכירוהו מקרוב בהיותו

בירושלים, אף אם התנגדו לדרכו, ראו בו גדול שבגדולים, ודברים שונים מדבריהם עליו מובאים בשיר זה ובהערות; מרן הג"ר אברהם אהרן בורשטיין ("הרב מטבריא") זצ"ל שעלה לארץ לכהן כר"י "מרכז הרב"; מרן הג"ר בן ציון קואינקא זצ"ל, ר"י "תפארת ירושלים" וראב"ד הספרדים בירושלים שהיה מהרבנים הספרדיים הראשונים שהצטרפו ל"מזרחי"; מרן הג"ר יוסף גרשון הורוביץ זצוק"ל שהיה בירושלים מגדולי רבניה וכיהן כר"י "מאה שערים" ורב השכונה ויו"ר 'הועד הכללי' כנסת ישראל לצדקת רמבעה"ן; הג"ר יוסף אליהו הנקין זצ"ל, תלמיד מובהק לרב מלצר, אמר, כעדות אברך שלמד עימו בשנתו האחרונה, שהרב קוק צדק בעניין הציונות אך מתנגד (הרב הנקין) למדינה כי דעתו שהרב קוק היה מתנגד למדינה שהוקמה בדרך מלחמה (זה נגד כל ממשיכי דרכו של הרב קוק); הרב פרנק שהיה שותף בהקמת הרה"ר לא"י וכתב על הניצחון במלחמת השחרו שהוא אתחלתא דגאולה; מרן הג"ר משה-כלפון הכהן (הרמ"ך) זצוק"ל, מגדולי יהדות המזרח שהיה רבה של ג'רבה ותמך בציונות ואף שיבח את הרצל; מרן הג"ר רחמים חויתה הכהן זצ"ל, תלמיד הרמ"ך שתמך במפד"ל; מרן הג"ר שלמה חיים פוליאצק ("העילוי ממיצ'ני[ט]") זצ"ל, שהצטרף למזרחי, ורבו בוולוז'ין, מרן הג"ר חיים הלוי סולובייצ'יק זצוק"ל שהתנגד ל"מזרחי" בחריפות, אמר שעדיין "עומד המייצ'יטי בחשיבותו כמות שהיה!"; מרן הג"ר איסר יהודה אונטרמן זצ"ל, שמרן הג"ר יהודה זרחיה מרדכי לייב חיים הלוי סג"ל זצ"ל (עליו להלן) אמר עליו שבשמים אומרים שהוא צדיק הדור בגלל כפיית היצר שלו, היה מראשי ה"מזרחי" והיה הרה"ר לישראל; מרן הג"ר יצחק יעקב וכטפויגל זצ"ל, ר"י "מאה שערים", היה מראשי ה"מזרחי" בירושלים; מרן הג"ר יוסף שלמה כהנמן ("הרב מפוניבז'") זצ"ל אמר בהזדמנויות שונות שאנו באתחלתא דגאולה ותלה את דגל ישראל בביתו ביום העצמאות וכן הורה לתלות מעל הישיבה ותלה דגל ישראל בביתו כעדות רעייתו שהמשיכה לעשות זאת גם לאחר פטירתו; מרן הג"ר יצחק אבוחצירה ("בבא חאקי") זצ"ל, אחיו של מרן הג"ר ישראל ה"בבא סאלי" זצ"ל ובעצמו קדוש וצי"ע ופועל ישועות, תמך במפד"ל; מרן הג"ר מרדכי ישועה עטיה זצ"ל, מגדולי המקובלים ור"י "החיים שלום" כתב שאם היינו מבינים את הנס הגדול שעשה ה' בתש"ח ומודים כראוי על כך היינו זוכים לגאולה השלמה; מרן הג"ר מרדכי שרעבי זצ"ל, גדול המקובלים בדורו ור"י "נהר שלום", תמך בדרכו של הרב קוק כעדות הג"ר עמרם אבורביע זצ"ל; מרן הג"ר שלמה זלמן אוירבך זצ"ל פסק לאחר כיבוש אילת שלא צריך לחגוג בה יו"ט של גלויות כי "השלטון והמלכות בידי ישראל" כלשונו; הרב חרל"פ, תלמידו המובהק של הרב קוק שהמשיך את דרכו, וכמו רבו המובהק היה נערץ ע"י כלל החרדים וגדוליהם למרות המחלוקת בהשקפה ו"הרב מבריסק", למשל, היה שולח אנשים אליו ולג"ר אריה לוי ("הצדיק הירושלמי" ו"רב האסירים") זצ"ל בעבור ברכות לרפואה והצלחה; הרצי"ה שהרב שרעבי אמר עליו שדבריו חשובים בשמים, שמרן הג"ר בן ציון אבא שאול זצ"ל שימש אותו באירוע כדי לקיים שימוש חכמים, הגרי"ז התפעל מיראת השמים שלו, וגדולים חרדיים שונים התכתבו עימו בידידות רבה כמו מרן הג"ר יהודה לייב בלוח מטלז' זצוק"ל, הרב הוטנר, הרב ירוחם לייבוויץ ממיר, הרב בנגיס, ועוד; מרן הג"ר יצחק אריאלי ("העיניים למשפט") זצ"ל שמעולם לא הורה לאיסור מספק וחוסר ידע, היה המנהל הרוחני של "מרכז הרב" והפוסק של ביה"ח "ביקור חולים"; מרן הג"ר משולם ראטה זצ"ל דהיה מגדולי התורה החשובים בדורו פסק לומר הלל בברכה ביום העצמאות; מרן הג"ר משה אביגדור עמיאל זצ"ל שהיה מגדולי רבני פולין וגם רב בבליגיה והרב הראשי האשכנזי בת"א, היה ב"מזרחי"; מרן הג"ר יצחק אייזיק הלוי הרצוג זצ"ל שהיה מגדולי דורו וגם הוכר כך בידי כלל גדולי היהדות החרדית ואף כיהן כיו"ר ועד הישיבות, היה ציוני וכיהן כרב הראשי לא"י ולישראל לאחר פטירת הרב קוק; מרן הג"ר בן ציון מאיר חי עוזיאל זצ"ל היה ב"מזרחי" והיה מגדולי יהדות המזרח שכהן כראב"ד סלונקי ואח"כ כרב הספרדי הראשי בת"א ובמשך הראשון צ"ע והרב הספרדי הראשי לישראל; מרן הג"ר יוסף דוב סולובייצ'יק זצ"ל היה מגאוני דורו והיה ב"מזרחי" וראש "ישיבה-אוניברסיטה"; הרב הלוי סג"ל הנ"ל שמרן

הג"ר אברהם ישעיה קרליץ ("חזון איש") זצוק"ל אמר עליו שהוא ארי בן אריות, כתב 'חג העצמאות תשל"ז' בראש מכתב לרצי"ה ובתוכו שיבח את דרכו וכתב בין השאר ש"כבוד ה' המחולל בגויים הולך ומתקדש בעצם קיום המדינה"; מרן הג"ר מאיר יהודה גץ זצ"ל שהיה מגדולי יהדות המזרח בכלל ותוניס בפרט ומגדולי המקובלים, היפעיל בתנועה הציונית בתוניס ובארץ תפקידיו העיקריים היו ר"י המקובלים "בית אל" ו"רב הכותל והמקומות הקדושים"; מרן הג"ר אברהם אלקנה כהנא-שפירא זצ"ל שכהן כרב הראשי האשכנזי לישראל ור"י "מרכז הרב", כשהיה אברך צעיר בישיבת "חברון" החליט לעבור ל"מרכז הרב" והחזו"א אמר לו שאם יעזוב לשם לא יכירו בו כאחד מגדולי הדור, כלומר בכל מקרה יהיה כזה אך לא יקבל הכרה; מרן הג"ר מרדכי צמח אליהו זצ"ל שכהן כראש"צ והרב הספרדי הראשי לישראל וגדולתו הרוחנית ורוח קדשו בכרכי "אביהם של ישראל".

רבה-דישראל: הרב קוק הוזמן להיות רבה של ירושלים כשהיה רבה של קהילת "מחזיקי הדת" (חסיד בלז) בלונדון שהגיע אליה בגלל שהי תקוע באירופה עקב מלה"ע הראשונה לאחר שהוזמן אל "הכנסייה הגדולה הראשונה" של אגו"י בתרע"ד אך לא הספיקה להתקיים ובסופו של דבר התקיימה בתרפ"ג (שם היה דבר הקשור ברב קוק כשהרב שור מבוקרסט פגע קשות בכבודו של הרב קוק שהיה אז בירושלים ולא קשור לאגו"י, והח"ח עזב בכעס את הכינוס ולא חזר אליו). הוא היה בשווייץ כמה זמן עד שקיבל את הזמנת הקהילה הנ"ל בלונדון כשהוא מתנה את הסכמתו בכך שמיד כשיתאפשר יחזור לארץ. בתרע"ח-תרע"ט קיבל כמה מכתבים המזמינים אותו לכהן כרבם של האשכנזים בירושלים ובג' אלול תרע"ט חזר לארץ לירושלים אך רק בטבת תר"פ הסכים סופית למינוי. כלל האשכנזים בירושלים ורבניהם הסכימו למינוי, אך מיעוט בהנהגת הרב דיסקין והרב זוננפלד ראה בדרכו דרך מסוכנת ופתוחה מדי לקהילת ירושלים והתפלגו והקימו את "העדה החרדית" כשהרב זוננפלד נבחר ל"גאב"ד העדה החרדית" הראשון. באדר תרפ"א הוביל את הקמת הרה"ר לא"י ונבחר לרב האשכנזי הראשי לא"י ומרן הג"ר יעקב מאיר זצוק"ל נבחר להיות הראש"צ והרב הספרדי הראשי לא"י. גדולים רבים אליו במכתביהם מביאים את תפקידיו אלו, שניהם או אחד מהם, בצורות ביטוי שונות, וביניהם: הח"ח שבאחד הימים של "הכנסייה הגדולה הראשונה" של אגו"י שבו דיבר אחד הרבנים בגנותו של הרב קוק, זעק: "פגעו במרא דארעא דישראל! יש לקרוע קריעה!" ואח"כ עזב אותו ולא חזר, ולאנשי המשלחת הירושלמית (שחבריה דווקא לא היו מהקיצוניים יותר הפוסלים אישית את הרב קוק) שבאו למעונו לתת לו שלום בסוף הכינוס אמר: "לאילו שעושים מחלוקת נגד רבה של ירושלים אינו נותן שלום!" וכמו כן במכתב ברכה למשלחת ההתרמה בעבור מוסדות התורה בירושלים ובליטא שעמד בראשה הרב קוק והיו בה גם הרמ"מ אפשטיין והרא"ד כהנא-שפירא כתב לגבי הרב קוק 'אב"ד דעיה"ק ירושלים' כפי שכתב לשני האחרים לגבי רבנותם בסלבודקה וקובנה; הרב אהרן הכהן, חתן הח"ח, שבמכתב לרב קוק בתרפ"ג כתב 'ראב"ד דק"ק ירושלים קדישא' ובתרפ"ח כתב מכתב נגד דברי הקנאים הקיצוניים ומעשיהם כלפי הרב קוק וכותב בין השאר "נשיא ארעא קדישא"; הרב אלישוב ("רב הכולל בירושלים"); הרב אוירבך המקובל ("ראש הרבנים לארץ ישראל"); ראשי ישיבת המקובלים האשכנזית "שער השמים" שבירושלים, הרב ה[י]לפרין והרב אוירבך ומרן הג"ר שמעון צבי הורוביץ זצוק"ל ומרן הג"ר אהרן שלמה מהריל זצוק"ל, פרסמו כרוז בב' באלול תרע"ט לכבוד בואו של הרב קוק ובין השאר מברכת את הרב קוק שמגיע "לשבת על כיסא כבוד התורה להיות אב ורועה את עמו בקודש"; מרן הג"ר יהודה ירוחם פישל פרלא זצוק"ל ('הגאב"ד דפה' [יש לציין שהיה בידידות עם הרב פרנק שהיה ממקורבי הרב קוק ויורשו בתפקיד]); הרב בנגיס ('האבד"ק ירושלים עה"ק תובב"א' במכתב אחד ו'רב הראשי לאה"ק' ו'ראש הרבנים באה"ק' באחרים); מרן הג"ר פנחס אפשטיין זצ"ל, מרבני "העדה החרדית" ('האב"ד דפעה"ק'); הרב ז'ק שהיה מועמד להחליף את הרב זוננפלד כגאב"ד "העדה החרדית" ('[ה]גאב"ד דירושל[י]ם'); מרן הג"ר ברוך מרקוס זצוק"ל ('ראש הרבנים בעה"ק ירושלים תובב"א'); הרב

מבריסק (ר'ב דעה"ק ירושלים... במכתב אחד ו"ר'ב ראשי בירושלים...".
באחרים); הרב ירוחם ליבוביץ (מרא דארעא דישראל'); הרב"ד לייבוביץ
(האב"ד בירושלים' כשלב זונפלד כותב 'אב"ד בירושלים'); הרב אפשטיין
(ראש הרבנים לארץ ישראל" וראש הרבנים לאה"ק"); "הסבא מסלבודקה"
(אב"ד ור"מ דירושלים עיה"ק"); הרא"ש פינקל (אב"ד דירושלים...); הרב
אברמסקי (הרב הראשי לא"י והגאב"ד עיר הקודש ירושלים); מרן הג"ר סלימן
מנחם מני זצוק"ל (ראשון לציון וראש רבני עיה"ק ירושלים ת"ו"); מרן הג"ר אהרן
קוטלר זצ"ל (ראש הרבנים באה"ק ובירושלים עיה"ק תובב"א"); הרא"ד מקובנה
(ראש הרבנים בארץ הקודש); הרב וולקין (מרא דארעא דישראל'); הרב
צירלסון (מרא דארעא דישראל'); מרן הג"ר שלמה גולדמן מזויהל/זוהיל זצוק"ל
הי מבקר את הרב קוק מדי ר"ח מעלותו לאר בתרפ"ו; ר' דוד מסוכצ'וב (ר'ב
הראשי לעה"ק ירושלים תובב"א ולארץ ישראל' ו'מרא דארעא דישראל'); מרן
האדמו"רים מגור ומראדזין (הג"ר מרדכי יוסף אלעזר ליינר) ומאוסטרובצה
(הג"ר מאיר יחיאל הלוי הולשטוק) ומנובומינסק (הג"ר אלתר ישראל שמעון),
זצוק"ל (ר'ב ראשי בירושלים...); הרב מישקובסקי (ראש הרבנים ונשיא קרית
קדישא וארעא קדישא" וראש הרבנים לארץ הקודש"); הר"י שפירא מוולוז'ין
המחודשת (ר'ב הכולל דעה"ק ירושלים); מרן הג"ר נפתלי צבי טרופ (הגרנ"ט)
זצוק"ל (הרב הראשי לעדת ישראל בירושלים); הרד"ב איינהורן (הגאון אב"ד
דעה"ק ירושלים); הרב מייזלש (ראש הרבנים בירושלים עה"ק...); הרב דייכס
מלידס (ר'ב הכולל בעה"ק ירושלים תובב"א"); מרן הג"ר יוסף שלום אלישיב
זצ"ל שלאחר שראה שב"יתד נאמן" הזכירו את הרב קוק כ'הראי"ה' סתם, מחה
על כך וציווה לגנוז את כל העותקים שהודפסו, ולהדפיס עותק חדש של העיתון
שבו יהיה כתוב: 'הראי"ה קוק, גאב"ד ירושלים' (ייתכן ולא שמעו לו); במחאה של
מנהיגי היישוב הישן בירושלים ומנהלי מוסדותיו נגד ביזוי הרב קוק נכתב 'ראש
רבני אה"ק והגאב"ד דפעה"ק ירושלים ת"ו בפרט'; בכרוז ההספד עליו של
ישיבת "עץ חיים" נכתב: 'מוסד התורה הראשון באה"ק אשר לפני 16 שנה בשנת
התרע"ט באותה עונה ג' אלול, היה ממביאי ומכתירי רבן של ישראל בשערי
ירושלים'.

ראש-אריאל: ביטוי זה מופיע במכתביהם של הרב מני מחברון ומרן הג"ר משה
סוקולובסקי זצוק"ל, ר"י "תורת חסד" בבריסק.

גאון-השתיקה: מדבריו של מרן הג"ר מאיר סטלביץ ("הרב מחסלביץ") זצ"ל
שאמר עליו במלאת שנה לפטירתו: 'גאון הדיבור ויחד עם זה גאון השתיקה היה
מרן... זצ"ל. מצד אחד היה דיבורו קולח בלי מעצור... מצד שני היה לו כוח
השתיקה: אף פעם לא שמענו ממנו דיבור אסור... גם לדבר וגם לשתוק... לא כל
אחד זוכה, ואחד מיוחד שזכה לכך היה רבנו הרב זצ"ל'.

הבורא-למכה: בלעדיו לא הייתה אפשרות להתמודד כראוי עם תקופת
ההתעוררות הלאומית הציונית.

אוהב-מאודו: על אהבת ישראל שלו כבר הובאו דברים לעיל על "היטה לאחיו
שכם" ולגבי העברתו על המידות והיות סנגורם של ישראל הגדול בדורו.

על-תודות: כבר הובא על "היטה לאחיו שכם" שהוא פעל לטובת הכלל והפרט
בכל יכולתו וניצל את קשריו ומעמדו לשם כך. בשנת ה-60 למדינה נבחר הרב
קוק כאישיות המשפיע ביותר על המדינה בסקר של האתר "וואינט" (של "ידיעות
אחרונות").

גדול-מובן: ראה ב"הגהיג-באמונה" וב"פאר-התוה" את היחס לרב קוק כגדול
הדור ומנהיגו.

אם-טובה: אם החילונים היו מבינים שבלי הדת היהודית אין תקומה לעם ישראל
ואין ערך ללאומיות יהודית ללא הדת היהודית, והחרדים כולם היו מבינים שכך
רצון ה' לקדם את הגאולה וכפי שאמרו חז"ל במקומות שונים הגאולה האחרונה
אינה גאולה ניסית בבת אחת ("אחישנה"), אלא גאולה הדרגתית בשלבים בדרך
טבעית לעינינו, וגאולה כזו בכל מקרה באה בעת המיועדת לה גם ללא תשובה
ולכן הציונות והמדינה הרחוקות מתשובה יכולות להיות אתחלתא דגאולה, אז

הייתה יכולה להיות אחדות שהיית מזרזת את הגאולה הייתה באה הגאולה השלמה עם פחות ייסורים ואסונות (וראו לעיל ב"הבין-האורות").

בג' באלול: נפטר בדיוק 16 שנים מיום עלותו ירושלימה בג' באלול תרע"ט ובכך נתקיים בו "את מספר ימיו אמלא" כי שאיפתו כל חייו הייתה להגיע לירושלים ובהגיעו אליה כמו נולד מחדש פעם שנייה (נולד מחדש פעם ראשונה בעלותו לארץ שהייתה משוש חייו כארץ אך בייחוד שאיפתו הייתה ירושלים, עיר הקודש והמקדש).

בגאונות-השלמות: מדברי הרב אלישוב עליו שאמר לר"א לוין (שאחת מבנותיו נשאה לנכדו של הרב אלישוב, הרי"ש אלישיב).

עם-יתמות: בהלוייתו השתתפו לפחות סדר גודל של 75,000 נפשות מכל החוגים והעדות מתוך יישוב יהודי של 360,00 יהודים.

מין הג"ר יהודה לייב חסמן זצוק"ל שהיה נגד דרכו של הרב קוק השתתף בלוויה ואמר לפני הקבורה שעכשיו קוברים ראש השקול כנגד כל הראשים כאן.

הגדול-הגאונים: שני הביטויים מופיעים בדברי גדולים עליו. "האדם הגדול בענקים" מופיע למשל בדבריו של הרב שפרבר שמסיים את מכתבו שהוזכר ב"חיבוריו-הילולים" בדברים: "ואילו זכיתי גם לשאר ספרי אדמו"ר האדם הגדול בענקים... מה מאושר הייתי...". "גאון הגאונים" מופיע בין השאר בדבריהם של הרב מייזלש ושל הר"מ פיינשטיין שהתפעל מאוד מהגדרה הלכתית של הרב קוק. בחג סוכות אחד במונסי עסק הר"מ בתשובה נגד פסק ה"ציץ אליעזר" שאסר הפלה במקום ספק סכנה לאישה. אז הראה לו הרב שבתי רפפורט, חתן נכדתו, את דברי הרב קוק: "כיוון שהתירה תורה דמו של רודף שוב הוי דינו כשאר איסורי תורה דנידחין אפילו מספק של סכנת נפש". על כך הגיב הרב פיינשטיין ואמר: "מה החידוש, הוא הלא היה גאון הגאונים!"

השלים-שנים: נולד בט"ז באלול תרכ"ה בגרייבה שבלטביה כשנהר הדווינה מבדיל בינה לבין העיר הגדולה דווינסק.

Israel Kramer ב- 13:16

שיתוף

אין תגובות:

פרסום תגובה

דף הבית

הצג את הגירסה לאינטרנט

פרטים עלי

Israel Kramer

הצג את הפרופיל המלא שלי

